

Regionalfondens bidrag till utveckling i Norra Mellansverige

En summering av programperioden 2014–2020

Sammanfattning

Målet för Europeiska regionala utvecklingsfonden (Regionalfonden) under perioden 2014–2020 var att bidra till smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla. Tillsammans med svenska aktörer på nationell och regional nivå skulle fonden investera i projekt som bidrar till ökad regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt.

I oktober 2023 avslutades de sista projekten inom programperioden 2014–2020. Ett omfattande arbete har genomförts av projektägare och projektpartners. Projekten har inkluderat företag och organisationer som investerat tid och pengar för att uppnå förändring och tillväxt. Ambitionen med denna rapport är att ge en övergripande bild över vilka typer av projekt som beviljats, hur dessa knyter an till de utmaningar som programmet är tänkt att möta samt att beskriva vilka huvudsakliga resultat som uppnåtts i form av en analys. Förhoppningen har varit att ge en inblick i vad genomförandet av Regionalfonden resulterat i.

Rapporten och analysen har tagits fram av medarbetare vid enheten Regional utveckling Mellersta Sverige med insyn i såväl projekten som programmet i sin helhet. Till grund för analysen ligger samlade bedömningar av projektens rapporter, uppföljningsbesök samt projektens egna och externa utvärderingar. Alla bedömningar är enhetens egna, om inte annat framgår

Rapporten visar på ett antal aggregerade resultat, så kallade nyttor, inom de olika insatsområdena.

- Programmet har bidragit till en **ökad samverkan** mellan aktörer i det entreprenöriella ekosystemet och mellan systemet och företagen.
- Programmet har med fokus på regionala styrkeområden, möjliggjort en **effektivare kanalisering av resurser**. De regionala strategierna, exempelvis smart specialisering, har möjliggjort en effektivare innovationsprocess vilket har bidragit till att kraftsamla för tillväxt och innovation inom regionernas utpekade styrkeområden. I princip hela insatsområde 1 och delar av insatsområde 3 och 4 har projekt som styrt mot smart specialisering.
- Genom insatser som berör förnybar energi och energieffektivisering har programmet verkat för **en omställning till en koldioxidsnål ekonomi och en hållbar region**. Flera projekt har främjat ökad användning av koldioxidsnål teknik, energi- och resurseffektivitet och användningen av förnybar energi i små och medelstora företag. Programmet har också bidragit genom projektsatsningar som avser omställning av de regionala företagsstöden mot energieffektivisering och förnybar energi.
- Programmet har förbättrat näringslivets **förutsättningar för digitalisering** genom bredbandsutbyggnad och utvecklande av IKT-tjänster. Eftersom digitalisering ingår i flertalet projekt för regionens små och medelstora företag har detta exempelvis inneburit effektivisering av affärs- och produktionsprocesser.

Den primära målgruppen för programmet var små och medelstora företag och resultaten kan kopplas både direkt och indirekt till en stärkt konkurrenskraft i

företagen. Projekten har sammantaget gett stöd till drygt 13 000 företag och flera av dessa har tillsammans bidragit till att 3 000 nya arbetstillfällen skapats.

I stort har programgenomförandet fungerat väl, och sammantaget är bedömningen att beviljade projekt har legat väl i linje med intentionerna i programmet. Insatsområdena har kompletterat varandra gällande vilka typer av insatser som genomförts, och det har varit ett relativt jämnt söktryck över åren.

Innehåll

Sammanfattning	2
1 Norra Mellansverige och Regionalfonden	5
1.1 Norra Mellansveriges utmaningar	5
1.2 Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige	5
1.3 Genomförande av programmet	6
Indikatorer.....	9
Hållbarhetsaspekterna.....	10
2 Regionalfondens nytta i Norra Mellansverige	10
3 Metod för portföljanslys	13
Portföljanslys: Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige ...	14
3.1 Insatsområde 1: Stärka forskning och teknisk utveckling och innovation	14
3.1.1 Projektportföljen insatsområde 1	15
3.1.2 Projektens resultat inom insatsområde 1	16
3.2 Insatsområde 2: Att öka tillgången till, användningen av, och kvaliteten på IKT	20
3.2.1 Projektportföljen insatsområde 2	20
3.2.2 Projektens resultat inom insatsområde 2	21
3.3 Insatsområde 3: Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft	25
3.3.1 Projektportföljen insatsområde 3	25
3.3.2 Projektens resultat inom insatsområde 3	26
3.4 Insatsområde 4: Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer.....	31
Projektportföljen insatsområde 4	32
Projektens resultat inom insatsområde 4	33
Förteckning tabeller och diagram.....	38

1 Norra Mellansverige och Regionalfonden

1.1 Norra Mellansveriges utmaningar

Norra Mellansverige består av Dalarnas, Gävleborgs, och Värmlands län. När det operativa programmet skulle skrivas genomfördes en socioekonomisk analys för att identifiera vilka utmaningar Norra Mellansverige stod inför. Utmaningarna var vägledande i arbetet med att ta fram programmet.

Norra Mellansverige var enligt analysen en region som genomgick en omställning från ett industrisamhälle till ett kunskapssamhälle samtidigt som klimatfrågan fått en allt större betydelse. Regionen hade jämfört med riket en sämre utveckling när det gäller nyföretagande och snabbväxande innovativa företag. Dessutom var branschstrukturen relativt ensidig. Vidare var det en större andel företag i Norra Mellansverige som uppgav att bristande tillgång till externt ägarkapital var ett hinder för tillväxt i jämförelse med riket. Ytterligare en utmaning som pekades ut var att stora delar av regionen bestod av landsbygds- och glesbygdsområden vilket fick till följd att näringslivet hade stora behov av bredband för att kunna utveckla sin verksamhet.

I programskrivningen togs det fasta på en analys av regionens styrkeområden som skapade förutsättningar för regional tillväxt. Dessa utgjordes av exempelvis starka klustermiljöer, en växande besöksnäring och förutsättningar för en ökad specialisering inom förnybar energi.

Programmet för Norra Mellansverige hade ett fokus på förnyelse av näringslivet och hållbar tillväxt som skulle bygga vidare på befintliga styrkor och samtidigt möta regionens utmaningar. Programmets insatser skulle bidra till fler tillväxtföretag, ett mer diversifierat näringsliv, ökad innovationsförmåga, bättre tillgång till bredband samt energieffektivare företag och en ökad användning av förnybar energi. Insatserna baserades i stor utsträckning på respektive regions styrkeområde för smart specialisering. Målgrupp för programmets insatser var små och medelstora företag.

1.2 Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige

Regionalfondens syfte är att stärka sammanhållningen inom EU. Genom att arbeta för ett smartare, grönare och mer sammanlänkat Europa, ska fonden minska skillnaderna mellan rika och fattiga regioner och främja fred, stabilitet och välbefinnande.

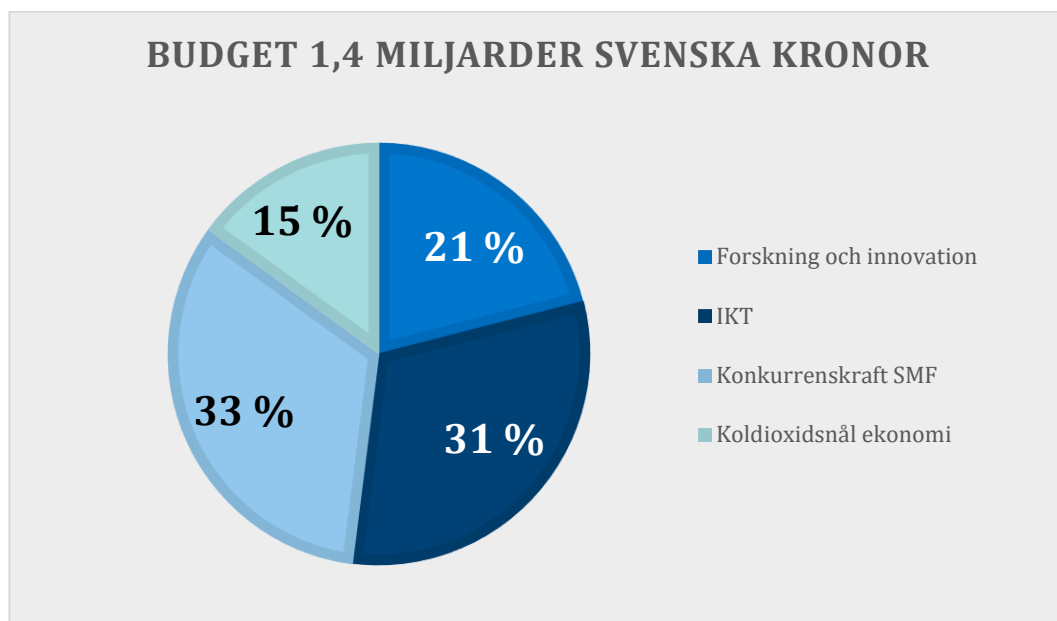
Norra Mellansveriges regionalfondsprogram skrevs gemensamt av de regionalt utvecklingsansvariga organisationerna men Tillväxtverket utsågs till förvaltande myndighet och hade därmed ansvaret för genomförandet.

Programmet för Norra Mellansverige omfattade 1,39 miljarder kronor och fördelades mellan fyra insatsområden för att möta de utmaningar som den socioekonomisk analysen visade på.

- Insatsområde 1: Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation (21 procent av programbudgeten)
- Insatsområde 2: Öka tillgången till, användningen av, och kvaliteten på informations- och kommunikationsteknik, IKT. (31 procent av programbudgeten)

- Insatsområde 3: Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag (33 procent av programbudgeten)
- Insatsområde 4: Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer (15 procent av programbudgeten).

Diagram 1: Budget Regionalfonderna Norra Mellansverige

1.3 Genomförande av programmet

Programmets EU-budget var på knappt 1,4 miljarder kronor. Till den summan tillkom minst lika mycket offentlig och privat medfinansiering. Det innebär att cirka 2,8 miljarder kronor har investerats i åtgärder för att öka sysselsättningen och tillväxten i Norra Mellansverige under programperioden 2014–2020. Större delen av budgeten var beslutad redan 2020. De avslutande åren tillkom ytterligare medel i samband med en valutajustering vilket ökade programbudgeten med cirka 100 miljoner kronor.

När de sista projekten avslutades i oktober 2023 konstaterades det att drygt 90 procent av programmets budget nyttjats. Att inte hela budgeten förbrukats beror till stor del på att projektens kostnader varit lägre än förväntat, något som inneburit minskade utbetalningar av stöd.

Utlysningar

Sedan programperiodens start har 30 utlysningar genomförts, tre till fyra per år. När programmet öppnade de första utlysningarna var söktrycket högt för insatsområde 3 och de beviljade projekten hade förhållandevis korta uppstartsfaser. Efterfrågan var dock något lägre än förväntat inom insatsområde 1 men söktrycket ökade efter att regionernas smarta specialiseringsstrategier antogs politiskt 2016. Även avseende det för programperioden nya insatsområdet 4 var efterfrågan till en början låg. Här genomfördes ett arbete med gott resultat där Tillväxtverkets handläggare, i samverkan med energikontoren och regionerna, marknadsförde programmets möjligheter inom insatsområdet. Inom insatsområde 2 fattades de första besluten något senare än i övriga insatsområden. Detta berodde på oklarheter

kring hur utlysningar och urval av projekt skulle ske för att uppfylla alla krav och formalia i de så kallade bredbandsprojekten. Den främsta utmaningen gällande insatsområde 2 var att hantera de frågor som uppstod kring statsstöd och tekniska frågor. Efter de inledande två åren i programperioden var söktrycket högt och jämnt fördelat mellan insatsområdena. Utlysningarna var till sin karaktär breda med undantag från en utlysning år 2016 som var inriktad på integration och mångfald och företagande. Utlysningen samordnades så långt som möjligt med den utlysning som ESF-rådet samtidigt hade inom integrationsområdet. Krav ställdes att projekten skulle ha koppling till ESF:s utlysning.

Efter merparten av utlysningarna genomfördes portföljanalyser för att kontinuerligt följa programgenomförandet i förhållande till programmets mål. Dessa portföljanalyser låg sedan till grund för kommande utlysningars inriktning.

Under programperiodens två avslutande år genomfördes ytterligare två utlysningar, en utlysning till följd av valutakursjustering men också en utlysning för att möta effekterna av covid-19. Den sistnämnda utlysningen genomfördes enligt regeringsuppdrag som en mer riktad utlysning med särskilt fokus på industrins utmaningar, dels i det akuta skedet, men framför allt långsiktigt. Bedömningen var dock att pandemin inte påverkade projekt- och programgenomförandet nämnvärt. Många projekt kunde göra mindre justeringar av planerade insatser. Regeringen beslutade även om en ändring av växelkursen. Detta innebar att programmet tillfördes ytterligare ungefär 100 miljoner kronor. Eftersom dessa medel kom sent i programperioden samtidigt som det också blev klart att tiden för att bedriva projekt kunde förlängas till 31 december 2023 så öppnades utlysning endast för redan beviljade projekt, som kunde söka en förlängning och utökning av budgeten. Många projekt tog denna möjlighet.

Totalt inkom 291 ansökningar varav 226 beviljades stöd.

Under 2021 och 2022 genomfördes också två utlysningar inom ramen för det nationella regionalfondsprogrammet, React-EU. Över 20 projekt från Norra Mellansverige beviljades React-EU-medel, dessa ingår dock inte i denna analys.

Diagram 2: Antal ansökningar och beviljade projekt

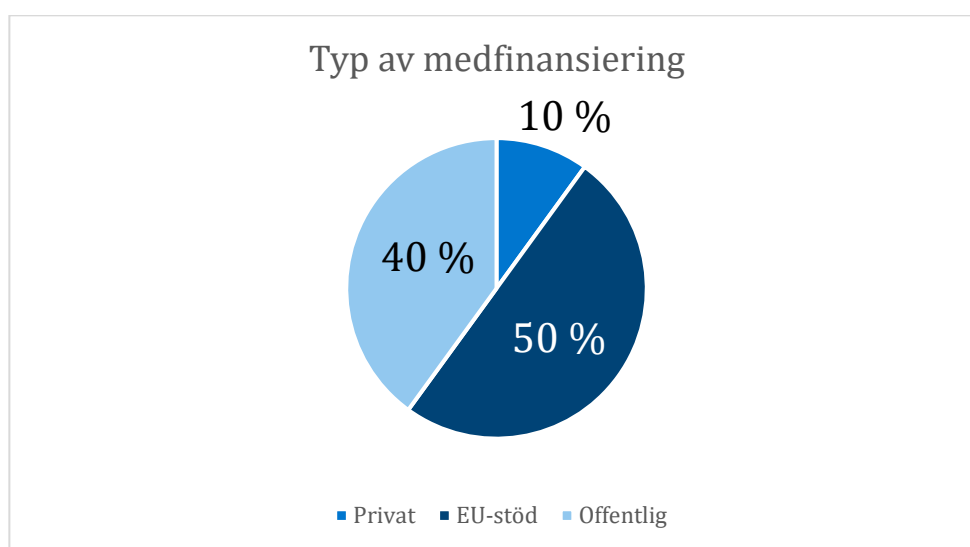
Medfinansiering

Projekten har framför allt medfinansierats med offentliga medel. Den privata medfinansieringen utgjorde ca 10 procent av den totala medfinansieringen.

Den offentliga medfinansieringen utgjordes av:

- över 50 procent pengar från kommuner
- cirka 15 procent pengar från regionerna
- en tredjedel var övrig statlig medfinansiering, till exempel medfinansiering från Almi.

Diagram 3: Typ av medfinansiering

Projektägare

Bland projektägarna återfanns en mix av aktörer men med övervikt av offentliga aktörer. Regionens lärosäten bidrog med flest projekt, och de enskilt största mottagarna av stöd var regionerna och Almi Invest Norra Mellansverige

Denna bild förstärks i Rambölls utvärderingsrapport¹ där de fastslog att majoriteten av projekt som erhållit finansiering har drivits av offentliga aktörer, med motiveringen att dessa har kapacitet att bidra till långsiktighet i satsningarna. Vidare lyfte utvärderingen att näringslivet inkluderats på ett önskvärt sätt genom att de utgör den direkta målgruppen och att de även involverats som projektpartners i projekten.

Projekttyper och projektens målgrupper

Totalt har programmet finansierat 223 projekt varav 44 förstudier. Cirka 30 procent av projekten har drivits med fler parter, s.k. samverkansprojekt. Nästan hälften av dessa projekt fanns inom insatsområde 2 och var inriktade mot bredbandsinfrastruktur.

¹ Ramböll, 2018. Utvärdering av nio program Regionala utvecklingsfonden, Tematiskt mål 1. Delrapport 2 om målet: stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.

Tabell 1: Projekttyper

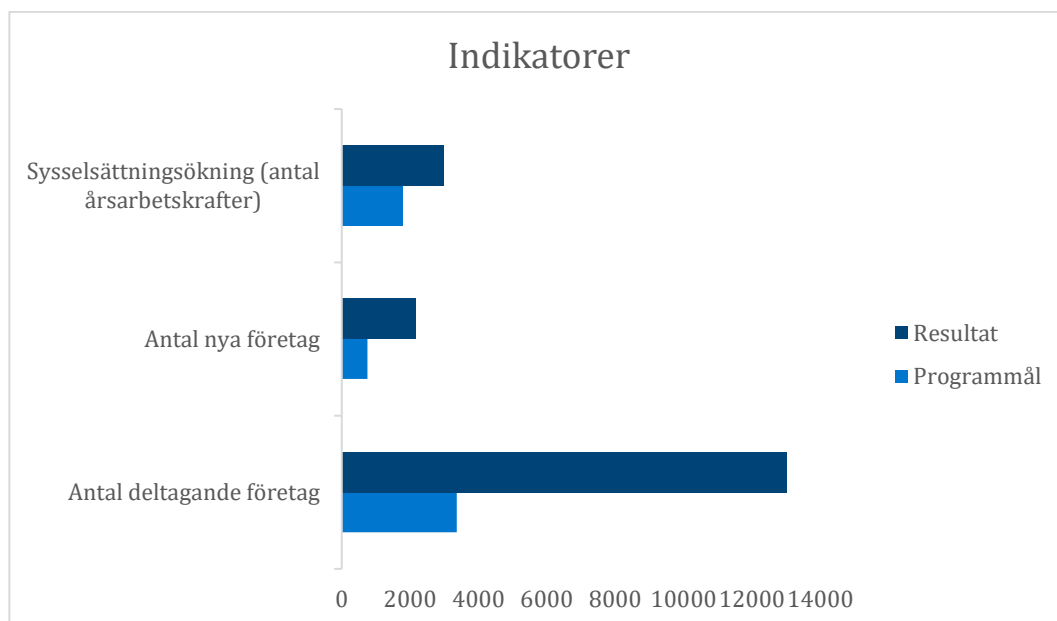
Typ av projekt	Projekt	Projekt med flera parter
Förstudie	44	3
Projekt varav 8 ramprojekt varav 1 finansieringsinstrument	179	65
Totalt	223	68

Indikatorer

För att följa upp projektens kvantitativa resultat och bidrag till regionalfondsprogrammets mål användes ett antal indikatorer. Diagrammet nedan visar mål och utfall för de indikatorer som varit gemensamma för insatsområdena och i kommande kapitel redovisas områdesspecifika indikatorer. Men det kan redan här konstateras att programmet har lyckats väl i sitt genomförande och att målvärdena har nåtts för i princip samtliga programindikatorer. Kort summerat visar utfallet att:

- drygt 13 000 företag har fått stöd genom projektens insatser
- sysselsättningen har ökat med drygt 3 000 personer i de företag som deltog i projekten
- över 2 000 nya företag har startats genom projektens insatser.

Diagram 4: Indikatorer

Hållbarhetsaspekterna

Integrering av hållbarhetsaspekterna² i projekten var en förutsättning för att projekten skulle få stöd. Under de första åren av programgenomförandet ställdes krav på att man inom projekten skulle ta upp minst två av tre hållbarhetsaspekter och dessa skulle användas som hävstång för att uppnå projektmålen. I Rambölls utvärdering av tematiskt mål 1³ lyftes att projekten hade integrerat hållbarhetsaspekterna i varierande utsträckning. Endast ett av tre projekt som ingick i utvärderingen hade tydligt kunnat redogöra för hur projektet bidrar till hållbarhetsaspekterna. Detta framgick också av projektens genomförande- och slutrapporter vilka visade tydlig avsaknad av konkreta aktiviteter och förhållningssätt kring hållbarhetsaspekterna. För att möta dessa brister i programgenomförandet genomfördes olika former av kompetensutveckling både internt och tillsammans med regionalt utvecklingsansvariga. Dessutom lades stor vikt vid att bistå projektsökande framför allt i samband med projektplanering och under ansökningsfasen. Ett digitalt verktyg utvecklades vilket tydliggjorde projektens förändringslogik eller effektlogik. Verktøget kom att bli ett hjälpmedel både för projektsökanden och handläggare. Genom att använda detta verktyg kunde sökande integrera hållbarhetsaspekterna i projektet och enklare förstå dessas effekter på resultat- och måluppfyllelse.

Från 2018 ställdes också tydligare krav i utlysningarna där ansökningarna tydligt och klart skulle adressera arbetet med samtliga tre aspekter. Strukturfonds-partnerskapet för Norra Mellansverige visade ett stort intresse för arbetet kring hållbarhetsaspekterna och hade också vid sitt prioriteringsarbete fäst stor vikt på hur de sökande planerade att använda sig av aspekterna i projektgenomförandet.

2 Regionalfondens nytta i Norra Mellansverige

Nyttorna är en ansats till att beskriva projektens resultat på en aggregerad nivå i ett regionalt sammanhang. Syftet är att visa vad Regionalfonden har bidragit till för nyttor i Norra Mellansverige. Insatserna inom regionalfonden syftar ofta till långsiktig strukturförändring vilket innebär en utmaning när man vid projektens slut ska utvärdera effekterna. Rapporten tar sin utgångspunkt i de resultat som kunnat läsas av de projekt som har genomförts. De nyttor som har identifierats för regionalfonden i Norra Mellansverige sammanfattas nedan.

- Stärkta förutsättningar för ökad konkurrenskraft hos små och medelstora företag.
- Ökad samverkan.
- Effektiv kanalisering av resurser.
- Förnybar energi och energieffektivisering.
- Ökat fokus på digitalisering genom bredbandsutbyggnad och utvecklande av IKT-tjänster.
- Hållbar region.

² Bättre miljö, likabehandling och icke-diskriminering samt jämställdhet mellan kvinnor och män)

³ Ramböll, 2018. Utvärdering av nio program Regionala utvecklingsfonden, Tematiskt mål 1. Delrapport 2 om målet: stärka forskning, teknisk utveckling och innovation.

Stärkta förutsättningar för ökad konkurrenskraft hos SMF

Stärkt konkurrenskraft i små och medelstora företag kan sägas vara grunden för hela programmet, något som är genomgående i samtliga insatsområden. Denna övergripande nytta kan till viss del mätas genom de givna aktivitetsindikatorerna och projektens egna indikatorer. Här ser vi att nära 13 000 företag har deltagit i projekten och att ca 3 000 nya arbetstillfällen har skapats.

Inom till exempel insatsområde 4 förväntades företags konkurrenskraft öka genom en förbättrad kostnadseffektivitet till följd av minskad energiförbrukning. Inom ramen för insatsområde 3 hade aktörer inom rådgivningssystemet utökat sin kunskap om olika former av rådgivning och insatser samt hur dessa kunde kombineras vilket lett till ökad flexibilitet i rådgivningssystemet.

Regionalfonden har även bidragit till ett mer behovsanpassat erbjudande till företagen. Projektdeltagarna har utarbetat samarbetsformer med andra aktörer inom främjandesystemet, och utvecklat dessa för att på ett mer effektivt sätt möta företagens behov och erbjuda en dörr in i ett system som tidigare uppfattats vara fragmenterat. Inom insatsområde 1 arbetade en majoritet av projekten med att utveckla innovationsstödssystemet som helhet. Samtliga av de andra nyttorna kopplar starkt an till denna nytta. De andra nyttorna kan sägas vara möjliggörare för att uppnå denna nytta då målet ytterst är att stärka konkurrenskraften i små och medelstora företag.

Samverkan

Vid en genomlysning av projektportföljen framgick att det var vanligt med samverkan i programmet, något som även framgick av rapporter, utvärderingar och i dialog med projektägare, medfinansierare och projektdeltagare. Samverkan genomfördes både inom projekten, mellan aktörer, mellan insatsområden och också med aktörer som exempelvis Energimyndigheten eller Klimatklivet och Vinnovas program Vinnväxt som alla arbetar med kompletterande styrmedel. Många projekt byggde på samverkan i ett trippelhelix-perspektiv, det vill säga samverkan mellan det offentliga, det privata och akademien. Gränsöverskridande plattformar och arenor skapades vilket var ett sätt att skapa om fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle. Bedömningen är även att plattformar och arenor har tillgängliggjorts i syfte att utveckla företagens innovationsförmåga som ett svar på företagens behov av innovationsstödande insatser. Inom insatsområde 3 fanns insatser inom bland annat tillverkningsindustrin och besöksnäringen för att kartlägga och undersöka behovet av, och möjligheterna till, plattformar där hela värdekedjor kunde mötas och samverka kring nya tankar och idéer. Regionalfonden kan således sägas bidra till ytterligare samverkan mellan regionens aktörer.

Effektiv kanalisering av resurser

En följd av regionalfondsprogrammet är bidraget till det arbete som regionalt utvecklingsansvariga hade gjort med att ta fram gemensamma potentiella styrkeområden som grundade sig i länens strategier för smart specialisering vilka antagits politiskt på regional nivå. Smart specialisering är ett begrepp som introducerades av EU-kommissionen och är ett arbetssätt för att kraftsamla för innovation och tillväxt inom de områden där det finns störst potential. I och med att man pekade ut styrkeområden kunde regionalfondsmedel användas på ett mer effektivt sätt. De regionala strategierna gjorde det möjligt att bedriva en effektivare innovationsprocess vilket bidrog till att kraftsamla för tillväxt och innovation inom regionernas utpekade styrkeområden. I princip hela insatsområde 1 och delar av insatsområde 3 och 4 hade projekt som styrde mot smart specialisering.

Förnybar energi och energieffektivisering

Genom de projekt som prioriterats under programperioden tog man i regionen flera steg mot en omställning till en koldioxidsnål ekonomi. Flera projekt främjade ökad användning av koldioxidsnål teknik, energi- och resurseffektivitet och användningen av förnybar energi i små och medelstora företag. Projektens mål med att utveckla och införa energi- och klimateffektiv teknik, beteendeförändringar samt samhällsplaneringsinsatser, och att överföra forskningsresultat till näringslivet var alla nödvändiga åtgärder för att stödja övergången till en hållbar samhällsstruktur och därmed en koldioxidsnål ekonomi. Regionalfonden har även bidragit genom projektsatsningar som avser omställning av de regionala företagsstöden mot energieffektivisering och förnybar energi. Små och medelstora företag kunde via länsstyrelserna eller regionerna söka och beviljas investerings- eller konsultstöd med inriktning på stärkt konkurrenskraft i kombination med att företagen minskade sina koldioxidutsläpp.

Ökat fokus på digitalisering genom bredbandsutbyggnad och utveckling av IKT-tjänster

Regionalfonden finansierade bredbandsutbyggnad där kommersiella aktörer inte har investerat och bidrog på så sätt till förbättrade förutsättningar för digitalisering. Tillväxtverkets bedömning är att satsningarna inom området skapat goda förutsättningar för näringslivets digitalisering i områden där det inte fanns marknadsmässiga incitament till utbyggnad av bredband.

En utbyggd IT-infrastruktur minskar skillnaden mellan stad och land, där liknande förutsättningar (både för hushåll och små och medelstora företag) kan råda både på landsbygd och i städer. Bredbandstillgång betraktas idag som en del i en självklar infrastruktur på samma sätt som vägar, el, vatten och avlopp.

Digitalisering ingick som en naturlig del i flertalet projekt och ses som en självklarhet i dag. Användandet av digitalisering innebar för regionens små och medelstora företag exempelvis effektivisering av affärs- och produktionsprocesser och berörde alla branscher och alla organisationer. Insatserna handlade inte direkt om att införa nya innovationer utan i stället om att göra mogna tekniker tillgängliga tack vare ett mer utbyggt bredbandsnät och lägre kostnader för datakraft, datalagring och datakommunikation.

Hållbar region

För att en region ska vara hållbar behöver tidigare nämnda nyttor genomsyras av hållbarhetsaspekterna. Dessa är:

- bättre miljö
- lika möjligheter och icke-diskriminering
- jämställdhet mellan män och kvinnor.

För att nå de uppsatta klimatmålen var det viktigt att aktivt stödja en omställning till en koldioxidsnål ekonomi. De projekt som prioriterats under programperioden bidrog till detta arbete genom att projekten på olika sätt främjade ökad användning av koldioxidsnål teknik, energi- och resurseffektivitet och användningen av förnybar energi i små och medelstora företag. Projektens mål med att utveckla och införa energi- och klimateffektiv teknik, beteendeförändringar samt samhällsplaneringsinsatser var alla nödvändiga åtgärder för att stödja övergången till en hållbar samhällsstruktur och därmed en koldioxidsnål ekonomi.

Tillgången till rätt kompetens uppgavs vara ett av de största hindren för tillväxt. Genom att hållbarhetsaspekterna horisontellt genomsyrade programmets insatser möjliggjordes tillgången till rätt kompetens för företagen utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Till exempel fanns det projekt kopplade till industrin som arbetar

med jämställdhet som ett sätt att hantera kompetensförsörjningsfrågan inom branschen vilket i sin tur stärkte konkurrenskraften.

3 Metod för portföljanalys

Med portföljanalys menas en analys av vilka typer av projekt som har beviljats stöd inom programmet, och vilka resultat det har lett till. Syftet är också att belysa vilka nyttor som programgenomförandet har bidragit till i stort i Norra Mellansverige. Analysen ger en bild av hur väl portföljen av projekt, som har beviljats under programperioden 2014–2020, möter de behov som pekats ut i programmet. För en fullständig förteckning över vilka projekt som ingått i portföljanalysen, se projektbanken⁴.

Arbetet med portföljanalysen har bestått av analyser i olika steg. I ett första steg har programmets projekt granskats för att se om insatserna anknyter till de utmaningar och behov som programmet pekar ut. I ett andra steg har de enskilda projektens resultat granskats. Detta gjordes genom att studera projektens egna slutrapporter där de beskriver vilka aktiviteter som genomförts och vilka huvudsakliga resultat det har lett till.

Samtliga projekt som har beviljats under programperioden har granskats, förutom förstudier då de enbart syftar till att förbereda för genomförandeprojekt. Några av de viktigaste resultaten för varje projekt, i betydelsen att de kan anses vara strukturpåverkande i någon mening, har sedan valts ut som grund för en analys av vilka aggregerade resultat som uppnåtts per insatsområde. Data om projekten hämtades i mars 2024 då samtliga projekt hade hunnit avslutas och skickat in sina slutredovisningar.

I ett sista steg har resultaten analyserats på programnivå genom att aggregera projektresultaten, vilket ledde till ett antal slutsatser avseende vilka nyttor som Regionalfonden har bidragit med i Norra Mellansverige. Begreppet nytta definieras här som programmets samlade resultat och vad dessa har lett till under den aktuella programperioden. Resultat definieras som de ”leveranser” som projekten har bidragit med.

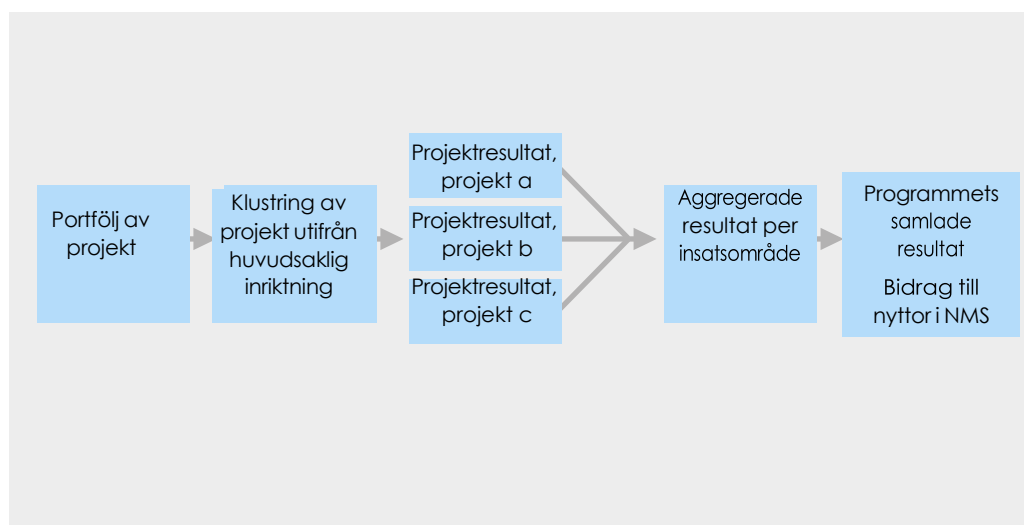
Som underlag för analysen har dessa källor använts:

- projektens egna slutrapporter
- inrapporterade data i stödmedelssystemet Nyps
- programdokument⁵.

⁴ Projektbanken är en databas över samtliga projekt som beviljats under programperioden. De finns på Tillväxtverkets hemsida och om man söker på programområde Norra Mellansverige framgår det vilka projekt som ligger till grund för portföljanalysen.

⁵ Med programdokument avses Norra Mellansveriges operativa regionalfondsprogram 2014–2020. I dokumentet finns bland annat information om hur programmet är upplagt, vad som menas med de olika insatsområdena och vilka mål som programmet strävar efter att uppfylla.

Figur 1: Process för analys

Portföljanalys: Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige

Detta avsnitt syftar till att ge en bild av vilka projekt som ingått i Norra Mellansveriges projektportfölj utifrån en uppdelning i programmets fyra insatsområden. Projektportföljen beskrivs utifrån vilken typ av projekt som beviljats, hur det möter programmets mål och vilka resultat som kan ses av projekten.

3.1 Insatsområde 1: Stärka forskning och teknisk utveckling och innovation

Satsningar inom insatsområdet skulle bidra till att stärka innovationssystemen för att skapa förutsättningar för en ökad innovationsförmåga i hela Norra Mellansverige. Det krävs stora resurser under lång tid för att förändringarna ska bli bestående. Satsningarna utgick från ett behov av ökad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle samt ökad innovationskapacitet bland regionens små och medelstora företag. Gemensamt för de projekt som beviljades var att de på ett eller annat sätt skulle bidra till stärkt innovationsförmåga. De flesta projekt var i sin tur riktade mot specifika branscher eller områden med koppling till ett eller flera av regionernas smarta specialiseringsområden.

3.1.1 Projektportföljen insatsområde 1

Tabell 2: Beviljade projekt inom insatsområde 1

Typ av projekt	Antal	Beviljat belopp i SEK
Förstudie	14	4 255 416
Projekt	44	244 917 793
Samverkansprojekt	6	33 452 533
Totalt	64	282 624 744

Insatsområdet bestod av 64 beviljade projekt, varav 14 förstudier, vilket motsvarade drygt 283 miljoner kronor i beviljat stöd. Förstudierna hade en tydlig tyngdpunkt inom fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle – med särskilt fokus på förankring av större och komplexa projekt. Genomförandeprojektens insatser utgjordes främst av fortsatt arbete med klustersatsningar för att stärka innovativa företag genom till exempel kommersialisering. Även universitet och högskolors satsningar på fördjupad samverkan med näringsliv och samhälle utgjorde en stor del inom det aktuella insatsområdet. Av de beviljade projekten var knappt 9 procent samverkansprojekt, det vill säga att flera aktörer driver projekten gemensamt.

Inom insatsområdet var akademien en viktig aktör, både som samverkanspart och projektägare. Därmed var de främsta aktörerna lärosätena och 42 procent av projekten bedrevs av Karlstads universitet, Högskolan Dalarna och Högskolan i Gävle. Projekt med tydlig koppling till Vinnovas Vinnväxtprogram har även bedrivits under den aktuella programperioden.

Det fanns behov av att jämna ut de regionala skillnader i forskningsresurser och tillgång till innovationsstödssystem som identifierats inför programstarten. Företagens investeringar i forskning och utveckling var relativt låga och kommersialiseringen av innovationer var svag. Investeringar behövde också ske i organisatoriska, marknads- och sociala innovationer, och inte bara i tekniska innovationer.

Kopplingarna till regionernas smarta specialiseringsstrategier var tydliga och hade en direkt koppling till områden inom dessa specialiseringar. De flesta projekten har bedrivits inom materialteknologi och hållbar produktion. Ett antal projekt har också genomförts inom innovativ upplevelseindustri. Dessutom har några projekt bedrivits inom området skoglig bioekonomi. Smart specialisering har bland annat möjliggjort en effektivare innovationsprocess, vilket har bidragit till att kraftsamla för tillväxt och innovation.

Det har bedrivits nio länsöverskridande projekt, det vill säga 14 procent av det totala antalet inom insatsområdet. Aktörer från flera län har deltagit i projekten, i de flesta fall från två län. I tre av projekten, vilka främst hade strategisk inriktning, har aktörer från samtliga län i Norra Mellansverige deltagit. Trots relativt få projekt med formaliserad samverkan kan det konstateras att det funnits erfarenhetsutbyte mellan flera av projekten inom insatsområdet.

För att skapa en bild av hur projektportföljen ser ut kategoriseras projekten utifrån hur de bidrar till stärkt innovationsförmåga, snarare än inom vilken bransch eller vilket område de verkar.

Följande kategoriseringar har gjorts inom insatsområdet:

1. Fördjupa samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle.
2. Stärka innovativa företag.
3. Kraftsamla kring styrkeområden.

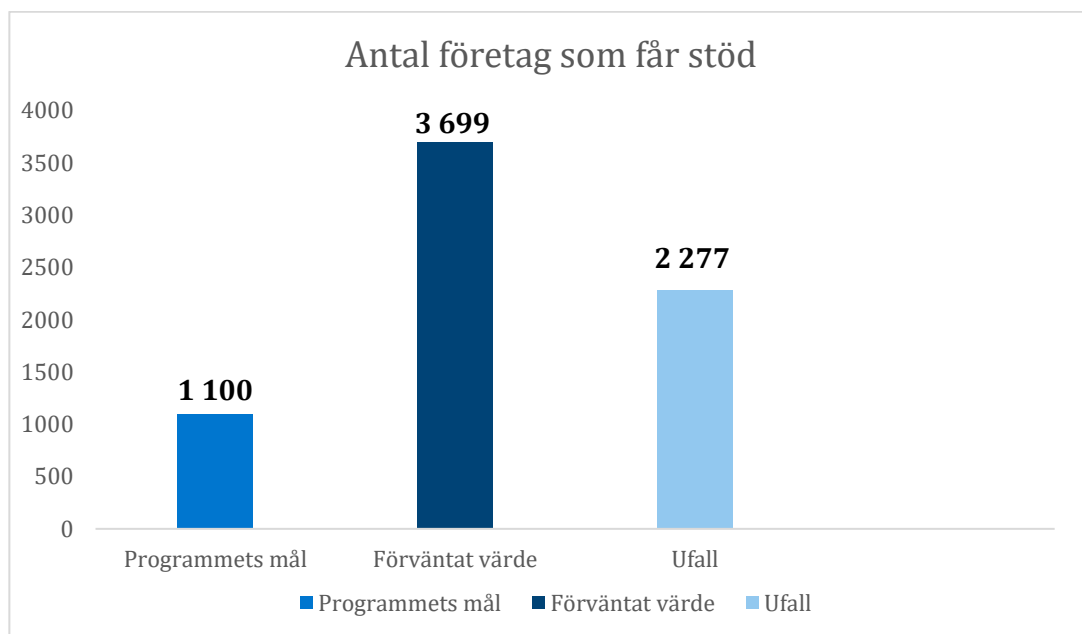
Projekten har haft en tydlig tyngdpunkt på kategorierna *Fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle* samt *Stärka innovativa företag*. Förstudierna hade en jämn fördelning inom kategorierna *Fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle* och *Stärka innovativa företag* – med särskilt fokus på förankring av större och komplexa projekt

3.1.2 Projektens resultat inom insatsområde 1

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten inom insatsområdet, på en aggregerad nivå.

En central indikator, som också är genomgående för samtliga insatsområden, är antalet företag som får stöd.

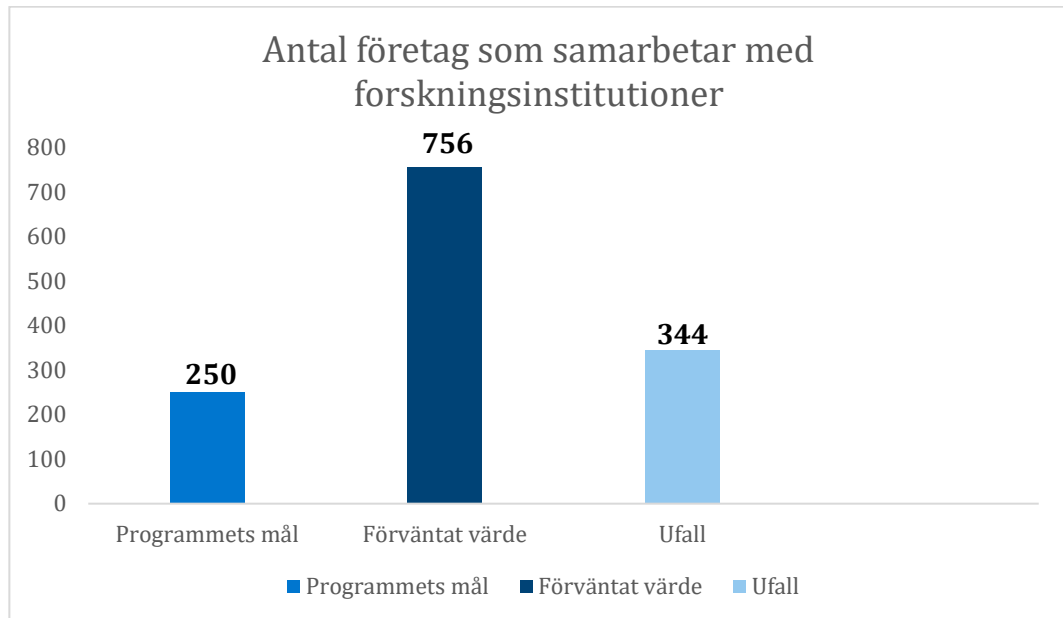
Diagram 5: Antal företag som får stöd

Totalt sett har 2 277 företag fått stöd inom insatsområdet vilket är drygt 1 400 företag färre än projektens egen prognos över utfallet. Sett till programmetts målvärde som var 1 100 företag så blev utfallet mer än det dubbla. Det ska också nämnas att programmetts målvärden var lågt satta eftersom det var svårt att förutse hur många företag som projekten skulle nå. Dessutom är variationen på det stöd som företagen fått stor. Det har handlat om allt från enstaka punktsatser till mer omfattande rådgivning och coaching, vilket gör det svårt att bedöma om stödet lett till att företagen har ökat sin tillväxt och innovationsförmåga. Företagen som tagit del av insatserna har främst valts ut för sin tillväxtpotential, snarare än innovationshöjd.

En annan indikator som är signifikant för insatsområdet är företag som samarbetar med forskningsinstitutioner.

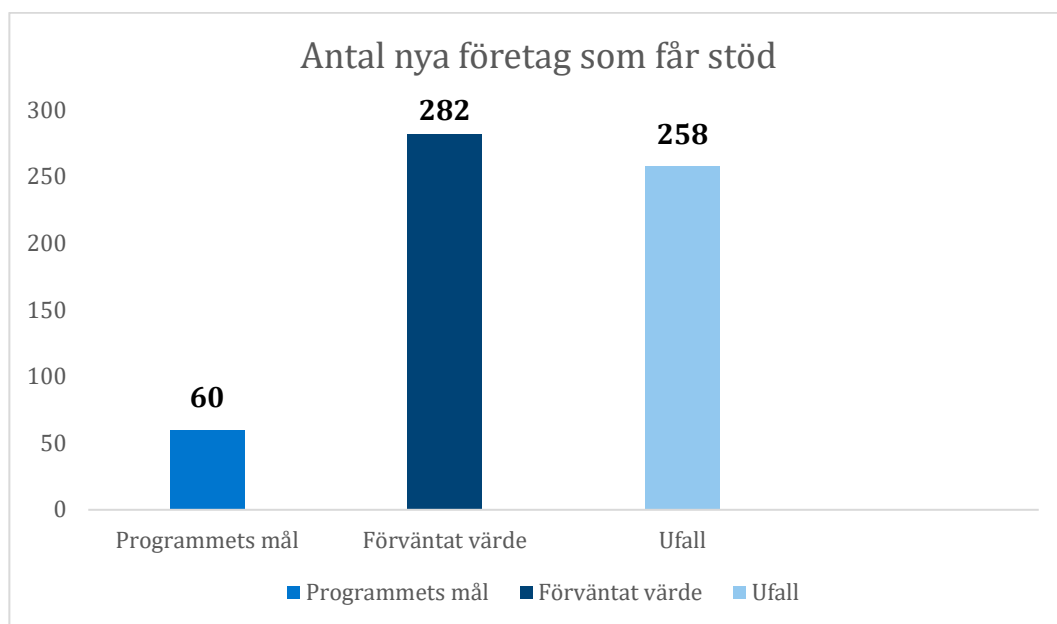
Diagram 6: Antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner

Denna indikator visar på samverkan mellan näringsliv och akademien. Här ser vi att utfallet på 344 företag endast är hälften av det förväntade värdet men däremot högre än programmets målvärde. Under senare delen av programperioden förtydligades definitionen av indikatorn vilket innebar att pågående projekts utfall sänktes avsevärt, detta kan förklara att utfallet endast uppgick till hälften av det förväntade värdet.

Ytterligare en indikator som använts inom insatsområdet är antal nya företag som får stöd.

Diagram 7: Antal nya företag som får stöd

Totalt har 258 nya företag fått stöd vilket var något lägre än projektens egna prognoser över utfallet. Sett till programmets målvärde som var 60 nya företag var utfallet drygt fyra gånger högre. Definitionen av ett nytt företag var att företaget inte existerat tre år innan projektstart. Indikatorn förekom främst i projekt, såsom inkubatorer, som vände sig till nystartade företag.

Det är inte alltid som projektens resultat i detta insatsområde kan beskrivas i form av ökad omsättning, fler arbetstillfällen, nya produkter på marknaden och så vidare. Det kan i stället handla om resultat i form av nya metoder, arbetsätt och processer som på sikt kan leda till mätbara effekter på den regionala utvecklingen. Gemensamt för projekten är just att resultaten bidragit till utvecklande av strukturer och nya processer. Det finns också en tydlig koppling till det arbete för smart specialisering som de tre regionerna arbetat fram. Kopplingen avser både kluster- och innovationssatsningar och akademiens roll i det smarta specialiseringsarbetet.

Inom kategorin *Fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle* har gränsöverskridande plattformar skapats, vilket var ett verksamt sätt att uppnå en fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle. Områdesspecifika arenor och nätverk med en tydlig koppling till forskning och spetskompetens har byggts upp. Bland annat en plattform som skapats för att utveckla forskningsbaserade innovativa processer inom byggbranschens hela värdekedja, från produkttillverkare till fastighetsförvaltare. Vidare har detta utmynnat i att verktyg och innovationsmodeller har tagits fram och testats på företag som haft avgörande betydelse för deltagande företags utveckling. Akademiens aktiva deltagande har varit en viktig faktor för att svara upp mot företagets behov av innovationsstödjande insatser. Samarbetet bedöms ha resulterat i ökad forskningsaktivitet i regionens företag samt ny forsknings- och utvecklingsfinansiering i konstellationer såväl regionalt, nationellt som internationellt.

Inom kategorin *Stärka innovativa företag* har aktuell forskning kunnat synliggöras för näringslivet för att stödja innovationer hos små och medelstora företag. Bland annat genom initiativ såsom framtagande av processer för att göra små och medelstora företag upphandlingsbara. Vi ser även resultat kring effektivare innovationssystem, där flera branscher fått kvalificerat stöd och hjälp med

bedömningar, rådgivning, finansiering och nätverk. Detta har skapat möjligheter för företag att testa nya idéer, utveckla produkter, tjänster och processer, men även möjligheter att ta fram organisatoriska lösningar inom utvalda områden.

Inom kategorin *Kraftsamla kring styrkeområden* har kluster- och innovationsaktörerna inom de tre regionerna strategiskt närmat sig varandra. De har tagit fram strategier och färdplaner för prioriterade områden inom smart specialisering, utvecklat och förankrat en gemensam strategi för Norra Mellansverige samt operativt testat samarbetet inom det prioriterade området smart industri och komplexa system. Dessutom har regionerna kopplat upp arbetet mot PRI-MidSweden⁶ för att öka flernivåsamverkan, sektorsövergripande arbete och synergier mellan fonder och program både på EU-nivå och nationell nivå.

Det har även skett ett ökat utbyte mellan företags- och innovationsfrämjarna i de tre regionerna inom kompetensförsörjning, digitalisering och processmognad kopplat mot industrin.

Summerande reflektioner

Bedömningen är att beviljade projekt har legat väl i linje med intentionerna i programmet. Projekten har varit relativt jämnt fördelade inom kategorierna *Fördjupad samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle* och *Stärka innovativa företag*. Det bör dock understrykas att det nästan uteslutande rört sig om satsningar i en tidig fas i kommersialiseringsprocessen, det vill säga testning och utvärdering av innovationer. Därmed är de förväntade resultaten av projekten snarare att skapa förutsättningar genom verifiering av innovationer, än att få ut nya produkter och tjänster på marknaden. I den tredje kategorin *Kraftsamla kring styrkeområden*, som handlade om att bedriva effektivare innovationsprocesser, finns betydligt färre projekt.

Enligt en utvärdering av tematiskt mål 17, vilket motsvarar insatsområde 1 i Norra Mellansverige, gick den största delen av projektmedlen till insatser som syftade till att stärka det regionala innovationssystemet. Projekten omfattade ofta breda insatser inom innovationssystemet och syftade till att möta fler än bara en utmaning.

Projektens resultat visar att de bidragit till programmets mål och utmaningar. Utvärderingen påpekar även att projekten tagit en tydlig utgångspunkt i regionala förutsättningar, och stämmer väl överens med regionala utvecklings- och innovationsstrategier. Vidare bedömer utvärderingen att projekten bidragit till inriktningen i programmet om ett stärkt innovationssystem i termer av stärkta klustersamarbeten och utvecklade kunskapsmiljöer.

Projekten har i olika utsträckning bidragit till det särskilda målet om att öka antalet innovativa företag. Ett flertal av de insatser som gjordes mot företagen bedöms vara marknadsnära, relevanta och anpassade för näringslivet. Däremot visade det sig att endast hälften av de projekt som arbetat med direkta insatser mot små och medelstora företag nådde ut till målgruppen i önskad utsträckning. Detta trots upp-arbetade kontaktvägar med målgruppen före projektstart. En majoritet av projekten arbetade med att utveckla innovationsstödssystemet som helhet. Effekter hos små

⁶ [PRI MidSweden](#)

⁷ Ramböll, 2017. Utvärdering av nio program, Regionala utvecklingsfonden, Tematiskt mål 1, Delrapport 2 om målet: stärka forskning, utveckling och innovation.

och medelstora företag och bidraget till de särskilda målen uppstår först på längre sikt.

Rapporten Analys av kluster i Norra Mellansverige⁸, genomförd av Oxford Research, betonar att klustren i Norra Mellansverige visar en högre intensitet och höjd i sin aktivitet, snarare än att ha fokus på att bli långsiktigt bestående. Detta tar sig uttryck i att klustren ofta bedriver såväl innovations- som internationaliseringsverksamhet med tillhörande samarbeten. Detta gäller även i de fall när de ännu inte nått en hållbar form på lång sikt. Att regionala innovationssystem och processer, i detta fall i form av klusterbildningar, i hög grad är beroende av kontinuerlig projektfinansiering även för sin basverksamhet gör dem sårbara på sikt. En processtödande modell för att utveckla klusterinitiativ som tar fasta på faktorer som klusters "kritiska massa" och medlemmars långsiktiga engagemang kan eventuellt vägleda processen framåt.

3.2 Insatsområde 2: Att öka tillgången till, användningen av, och kvaliteten på IKT

Satsningar inom insatsområde 2 skulle dels bidra till att stimulera utbyggnaden av bredband i glesbygd, dels till att öka förståelsen för digitaliseringens betydelse för att verka i ett modernt samhälle. Programutmaningarna var kopplade till låg tillgång till snabbt bredband i glesbygd, bristande efterfrågan på anslutning till snabbt bredband samt ett lågt intresse för digitaliseringen.

Norra Mellansverige är ett utpräglat landsbygds- och glesbygdsområde med stora geografiska avstånd. I kombination med svårforcerade geologiska förutsättningar medförde det att den privata marknaden oftast inte fann det kommersiellt lönsamt att bygga bredband i regionens utkanter. Långa avstånd i kombination med kostnadsdrivande markförhållanden (berggrund, sjöar med mera) gjorde att aktörerna inte kommersiellt kunde försvara de investeringar som skulle krävas. Bredbandsstöden skulle hjälpa till att övervinna detta hinder. Utöver de kostnadsmissiga utmaningarna har det även varit en utmaning för aktörerna att få tag i material, maskiner och personal. Inom insatsområde 2 beviljades 37 projekt stöd.

3.2.1 Projektportföljen insatsområde 2

Tabell 3: Beviljade projekt inom insatsområde 2

Typ av projekt	Antal	Beviljat belopp i SEK
I Projekt	11	60 991 775
Samverkansprojekt	23	341 155 217
Totalt	37	402 146 992

Flertalet av de beviljade projekten, 60procent, har bedrivits som offentliga samverkansprojekt där en region samordnar bredbandsutbyggnaden och där respektive region i sin tur har samverkat med sina kommuner och stadsnät.

⁸ Oxford Research, 2017. Analys av kluster i Norra Mellansverige.

Kommunerna har ansvarat för utbyggnaden genom upphandling av entreprenörer. Övriga projekt har bedrivits av privata telekomoperatörer.

För att skapa en bild av hur projektportföljen ser ut delades projekten in i två kategorier. Indelningen gjordes utifrån vilka behov i programmet projekten var tänkta att möta. Kategorierna utgjordes av insatser i bredbandsinfrastruktur och IKT-lösningar.

Den första kategorin av projekt som identifierades fokuserade på investeringar i bredbandsinfrastruktur. För programmet och regionen har investeringar i bredband varit den enskilt viktigaste frågan för programgenomförandet. Det har funnits tydliga kopplingar mellan de insatser som regionalfonden finansierar och de investeringar i bredband som sker inom landsbygdsprogrammet. Samordning har även skett med Post- och telestyrelsen i form av bidrag för bredbandsutbyggnad.

Den andra kategorin av projekt som identifierades hade det gemensamt att de syftade till att främja IKT-lösningar som skulle svara mot utmaningen med utvecklandet och användandet av IKT-tjänster. Bland projekten ingick insatser för att främja att IKT skulle fungera som motor för att utveckla nya processer, produkter och tjänster som skulle kunna ge upphov till nya möjligheter för digital samverkan mellan offentlig sektor och näringslivet.

3.2.2 Projektens resultat inom insatsområde 2

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten inom insatsområdet, på en aggregerad nivå.

Totalt har närmare 250 företag fått stöd inom insatsområdet, vilket är högt över både programmålet och projektens egna prognoser över utfallet (förväntat värde). Över 9 000 företag har fått tillgång till snabb bredbandsuppkoppling, även detta resultat är högt över både det förväntade utfallet och målvärdet.

Andelen hushåll och arbetsställen i regionerna med tillgång till fast bredband via fiber har ökat sedan projekten påbörjades 2015. I Gävleborgs län hade 49 procent av arbetsställena tillgång till fast bredband via fiber 2015, vilket sedan ökade till 90 procent 2021. I Värmlands län var motsvarande andel 51 procent 2015, och 93 procent 2021. I Dalarnas län hade endast 35 procent av arbetsställena tillgång till fast bredband via fiber 2015, vilket ökade till 90 procent 2021.

En stor utveckling har skett i glesbebyggda områden där relativt få arbetsställen hade tillgång till fast bredband via fiber 2015. I Gävleborgs län har andelen ökat från 16 till 76 procent. Motsvarande utveckling i Värmlands län är en ökning från 36 till 88 procent. I Dalarnas län har andelen ökat från 11 till 70 procent.

Tabell 4: Tillgång till fast bredband via fiber, eller i absolut närhet till fiberansluten byggnad⁹

		Tätbyggt & glesbyggt		Tätbyggt		Glesbyggt	
		Hushåll	Arbets- ställen	Hushåll	Arbets- ställen	Hushåll	Arbets- ställen
Region Gävleborg	2015	66 %	49 %	74 %	64 %	14 %	16 %
	2021	94 %	90 %	98 %	96 %	72 %	76 %
Region Värmland	2015	63 %	51 %	70 %	62 %	29 %	36 %
	2021	94 %	93 %	96 %	96 %	86 %	88 %
Region Dalarna	2015	54 %	35 %	60 %	42 %	11 %	11 %
	2021	93 %	90 %	97 %	95 %	67 %	70 %
Sverige som helhet	2015	72 %	63 %	77 %	73 %	22 %	25 %
	2021	95 %	93 %	97 %	97 %	76 %	78 %

Insatsområdets specifika indikatorer (se tabeller nedan) uppfylldes och översteg programmets målvärden. Målvärdena för Antal företag som får stöd och Tillfört antal företag som har fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s var beräknat efter hur många företag som fanns inom 1 km från det ortssammanbindande nät som byggdes. Under projektiden förändrades många förutsättningar för företagen. Bedömningen är att många kunde "flytta hem" sitt företag eftersom snabb och stabil uppkoppling blev tillgänglig samt att bredbandsutbyggnaden möjliggjorde för fler att starta företag på orterna. Fokus i insatsområdet har inte främst varit att bidra till nya företag men projekten har ändå bidragit till att 17 nya företag fått stöd vilket ligger över målvärdet på 5. Slutsatsen är att bredbandsutbyggnaden har haft stor betydelse för, och påverkan på, möjligheterna att driva företag i glesbygd.

⁹ PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2021 PTS-ER-2022:19

<https://www.pts.se/sv/dokument/rapporter/internet/2022/pts-mobiltacknings--och-bredbandskartlaggning-2021-pts-er-202219/>

PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016 - PTS-ER-2017:7

<https://www.pts.se/sv/dokument/rapporter/internet/2017/pts-mobiltacknings--och-bredbandskartlaggning-2016--pts-er-20177/>

Notera att det finns en viss eftersläpning i statistiken och att det som byggts 2021 inte kommer att synas förrän i senare års statistik.

- Utvärderingsrapport Analysis Mason, maj 2022. Bredband för en smart, hållbar och inkluderande regional utveckling – Nycklar till en framgångsrik bredbandsutbyggnad

Diagram 8: Antal företag som får stöd

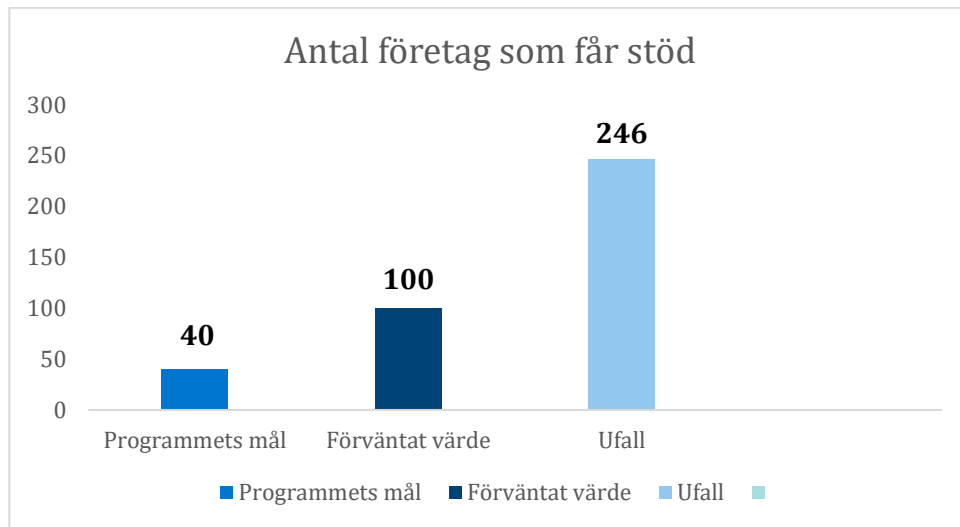

Diagram 9: Antal nya företag som får stöd

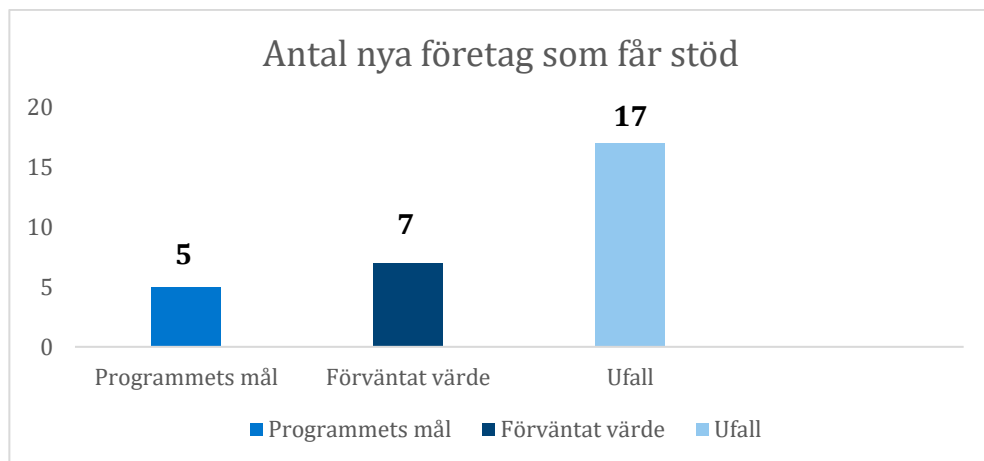
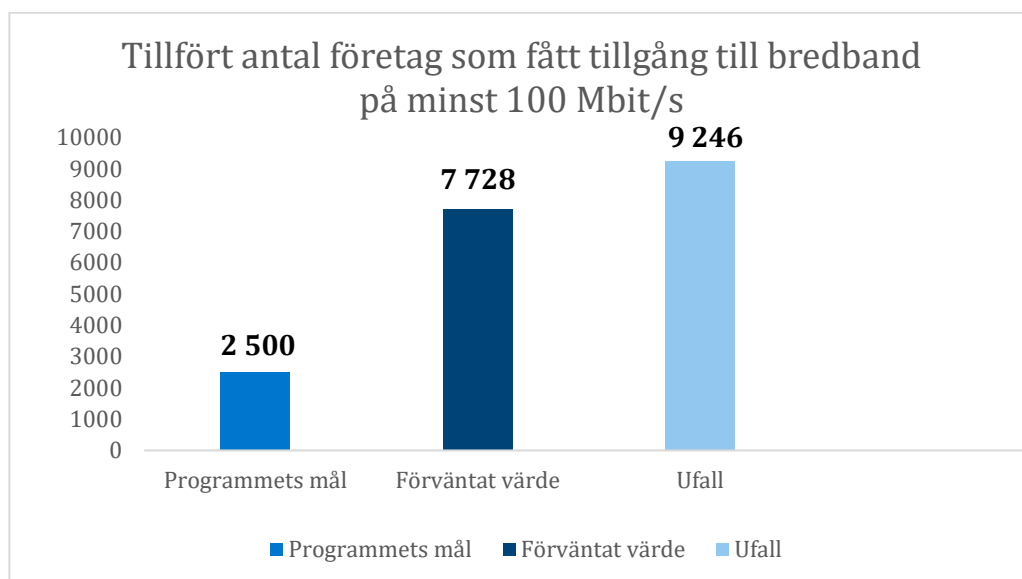

Diagram 10: Tillfört antal företag som har fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s

Summerande reflektioner

Sammantaget är bedömningen att satsningarna inom området har skapat goda förutsättningar för näringslivets digitalisering i områden där det inte finns marknadsmässiga incitament till utbyggnad av bredband. Satsningarna gav många positiva bieffekter som bidrog till goda förutsättningar för fortsatt företagande och nyetableringar på landsbygden.

Aktörerna såg en ökad efterfrågan på anslutningar i samband med påbörjade markarbeten och skyltning ute på orterna vilket medförde högre anslutningsgrader samt ökat intresse för efteranslutningar. Den ökade efterfrågan tydde på att medvetenheten om digitaliseringens betydelse och påverkan fick stor genomslagskraft under programperioden, både hos företag och hushåll.

IKT sågs som en växande marknad och ökad efterfrågan i takt med att bredbandet byggdes ut och allt fler fick tillgång till digitala tjänster. Drivkrafterna bakom denna växande marknad kom framför allt från aktörerna själva, företagen och hushållen. Digitalisering ingick också som en naturlig del i många av programmets projekt.

Region Dalarna, Region Gävleborg och Region Värmland upphandlade gemensamt följeforskning¹⁰ och denna gav en tydlig helhetsbild och bedömning av huvuddelen av stödmedlen i insatsområdet avseende bredbandsutbyggnaden. Följeforskningen lyfte i sin slutliga, sammanfattande rapport att även om utbyggnaden kommit långt de senaste åren återstår mycket arbete för att nå alla och skapa förutsättningar för en smart, hållbar och inkluderande utveckling. Kommunerna samverkade nära med varandra rörande utbyggnaden i det operativa arbetet vilket de förhoppningsvis kommer att fortsätta göra. Rekommendationen var också att bredbandskoordinatorerna behålls som samordningsfunktion för den fortsatta utbyggnaden och att det goda samarbetsklimatet mellan kommunerna bibehålls.

Pandemiperioden mellan 2020 och 2021 accelererade digitaliseringsarbetet över lag i alla branscher och företagen fick generellt anpassa sin verksamhet samt sitt

¹⁰ [Fiber till Gävleborg. Region Gävleborg \(regiongavleborg.se\)](https://regiongavleborg.se)

arbetsätt till att vara mer digitaliserat för att kunna överleva och fortsätta sin verksamhet vilket gav utbyggnaden ett större genomslag.

3.3 Insatsområde 3: Att öka små och medelstora företags konkurrenskraft

Insatser inom ramen för insatsområde 3 skulle bidra till ökad sysselsättning och en hållbar tillväxt. Det skedde genom att satsningar både skulle utveckla och bevara ett starkt, diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv, där främjande av tillväxt i små och medelstora företag stod i centrum. Målsättningen var att förverkliga ett mer gynnsamt företagsklimat genom att avlägsna hinder, dra nytta av globaliseringen samt underlätta kommersialiseringen av innovationer. Samma grupp av företag var också i behov av fungerade strukturer för riskkapital och stöd för ökad internationalisering.

3.3.1 Projektportföljen insatsområde 3

Tabell 5: Beviljade projekt inom insatsområde 3

Typ av projekt	Antal	Beviljat belopp i SEK
Förstudie	11	3 313 880
Projekt	53	277 685 393
Ramprojekt	1	4 762 617
Samverkansprojekt	14	84 241 394
Finansieringsprojekt	1	75 000 000
Totalt	80	445 003 284

Insatsområdet har 80 beviljade projekt, varav 11 förstudier, vilket motsvarar drygt 455 miljoner kronor i beviljat stöd. Det är relativt få förstudier i insatsområdet vilket delvis kan förklaras av att det var många vana projektägare som kom i gång snabbt samt att flera projekt föregåtts av tidigare projektsatsningar, s.k. pärlbandsprojekt. Av de beviljade projekten var knappt 18 procent samverkansprojekt, det vill säga att flera aktörer drev projekten gemensamt.

De vanligaste projektägarna var aktörer inom främjarsystemet såsom kluster och inkubatorer samt andra rådgivningsaktörer. Här fanns projektägare som Paper Province i Värmland, Dalarna Science park i Dalarna och Movexum i Gävleborg. De enskilt största projektägarna var Almibolagen i Norra Mellansverige, dvs. Almi GävleDala, Almi Värmland samt Almi Invest. Totalt genomförde Almibolagen 9 projekt med ett beviljat stöd på ca. 30 procent av insatsområdets budget och var också den aktör som nådde flest företag med insatser i projekten.

Det var få projekt, endast 11 procent, som var länsöverskridande där aktörer från flera län deltog i projektet. I de flesta fall deltog aktörer från två län, i endast ett projekt deltog aktörer från alla tre länen i Norra Mellansverige. En orsak till de få länsöverskridande projekten kan vara att det har funnits ett behov av att utveckla och göra rådgivningssystemet tillgängligt för företagen inom den egna regionen. Även om få projekt med en formaliserad länsöverskridande samverkan genomfördes så kan det konstateras att det ändå har funnits ett erfarenhetsutbyte mellan olika projekt i regionerna.

En annan projektform som förekommit inom detta insatsområde var finansieringsinstrument. 75 miljoner kronor har investerats i en ägarkapitalfond där Almi Invest Norra Mellansverige, enligt avtal med Tillväxtverket, utsågs som utförare och förvaltare av fonden. Fondens medel investerades som ägarkapital i små och medelstora företag med tillväxtpotential och som huvudsakligen befann sig i en tidig utvecklingsfas. Investeringarna genomfördes tillsammans med privata aktörer vilka investerade minst lika mycket pengar i företagen som fonden.

Kopplingen till regionernas smarta specialiseringsområden inom insatsområde 3 var inte lika tydlig som inom insatsområde 1 men flera projekt hade en indirekt koppling till områdena, bland annat genom sina branschvisa insatser t. ex inom bioekonomi, tillverkningsindustrin samt upplevelsenärningar.

För att skapa en bild av hur projektportföljen såg ut har projekten delats in i olika kategorier. Kategoriseringen har gjorts utifrån hur projekten bidragit till programmets mål om stärkt konkurrenskraft, snarare än inom vilken bransch eller vilket område de har verkat. Värt att notera är att kategorierna delvis möter samma behov, till exempel ingick insatser för ökad internationalisering i projekt inom fler kategorier.

Följande kategoriseringar gjordes inom insatsområde 3:

1. samverkan för ett effektivare rådgivningssystem
2. tjänstefiering och diversifiering
3. öka tillgången på externt ägarkapital
4. öka internationaliseringsgraden.

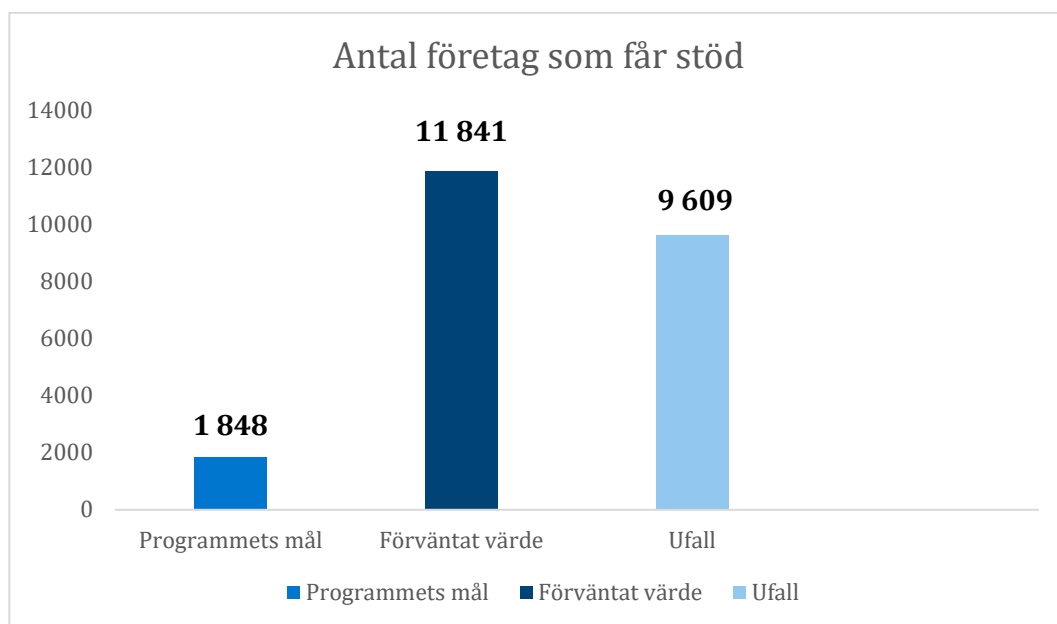
Flest projekt finns inom kategorin *samverkan för ett effektivare rådgivningssystem* som innefattar projekt med insatser inom främjandesystemet för att öka företagens medvetenhet om, och tillgänglighet till, stöd och rådgivning. Här återfanns de projekt som vände sig till ett brett spektrum av företag, såväl etablerade som nystartade företag. Även inom kategorin *tjänstefiering och diversifiering* återfinns ett större antal projekt, till exempel de projekt som vänt sig direkt till olika branscher. Det var något färre projekt inom kategorin *öka internationaliseringsgraden*. Förklaringen kan vara att insatser för internationalisering även ingick i övriga projektkategoriernas erbjudande till företagen. Inom kategorin *öka tillgången på externt ägarkapital* fanns endast ett projekt, Almi Invest fondprojekt men detta var beloppsmässigt det största projektet på sammanlagt 75 miljoner kronor i stöd.

3.3.2 Projektens resultat inom insatsområde 3

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten på en aggregerad nivå, snarare än enskilda projektresultat.

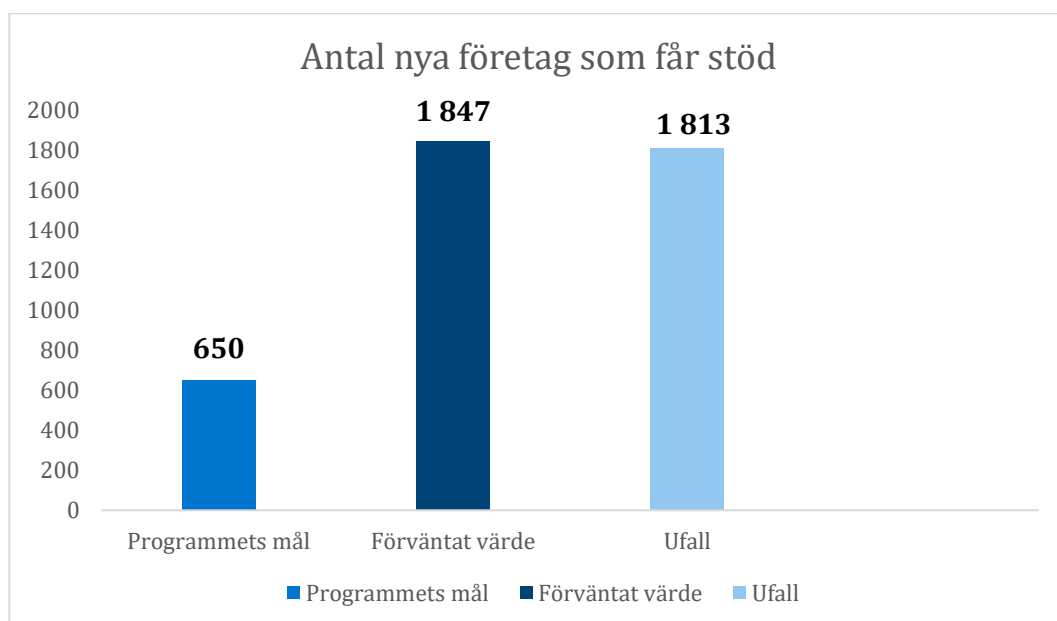
En central indikator, som är genomgående för samtliga insatsområden, var antalet företag som får stöd. Projekten inom insatsområde 3 var breda och nådde ofta en stor andel företag med sina insatser vilket framgår av det redovisade utfallet av indikatorerna.

Diagram 11: Antal företag som får stöd

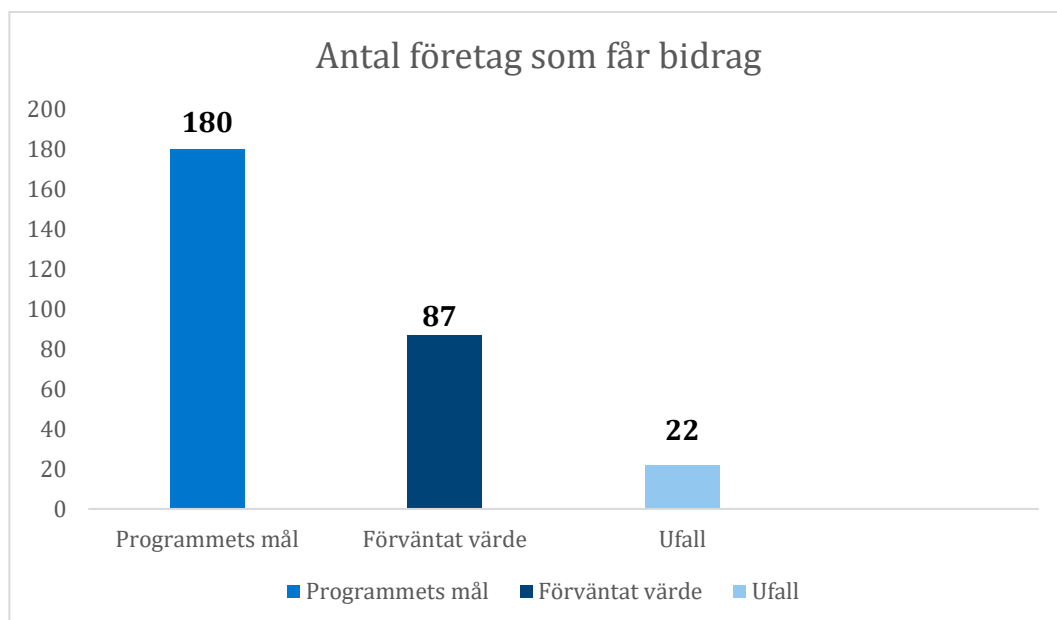
Insatserna i projekten ökade tillgängligheten till stöd och rådgivning samt vände sig till en bredd av företag och branscher vilket bland annat visade sig i resultaten på indikatorerna. Totalt fick drygt 9 600 företag stöd inom insatsområdet, vilket var långt över programmets mål på 1 848 men något under projektens egna prognoser över utfallet (förväntat värde). Storleken på det stöd som företagen tog del av varierade stort, alltifrån enstaka insatser till mer fördjupad rådgivning och coaching under en längre period, till exempel genom inkubatorerna. Det gör det svårt att bedöma om företagen faktiskt har stärkt sin konkurrenskraft och innovationsförmåga.

Diagram 12: Antal nya företag som får stöd

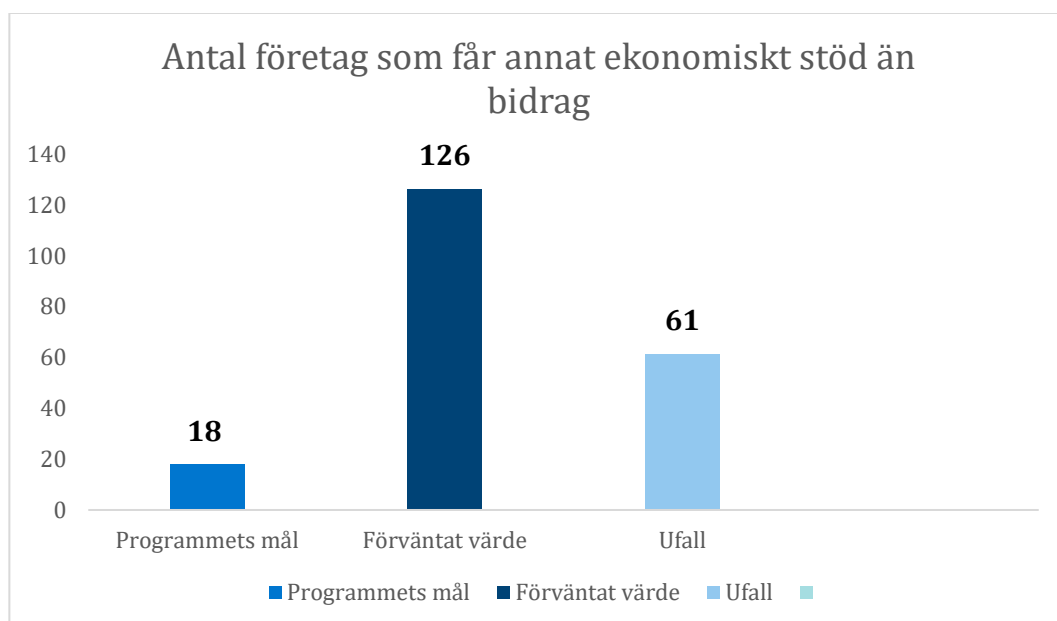
Över 1 800 nya företag har fått stöd vilket också är långt över förväntan men resultatet följer i stort projektens egna prognoser.

Diagram 13: Antal företag som får bidrag

Inom insatsområdet genomfördes ett så kallat ramprojekt för företagsstöd med resultatet att 22 företag fick direkta bidrag genom projektet vilket var långt under programmets mål och något under projektets förväntade utfall. Förklaringen till det låga utfallet jämfört med programmålet var att vid programskrivningen bedömdes ramprojekten främst genomföras inom insatsområde 3. För att tydligare bidra till företagens gröna omställning styrdes dock inriktningen på företagsstöden om mot stöd till energieffektivisering och energieffektiva produkter och därför genomfördes projekten i stället inom insatsområde 4.

Diagram 14: Antal företag som får annat ekonomiskt stöd än bidrag

Av de 9600 företag som har fått stöd så har 61 fått stöd genom finansieringsinstrument. Investeringar har gjorts bland annat i branscher som teknik, clean tech, besöksnäring, industri och life science. Dessa investeringar har i sin tur bidragit till att attrahera närmare 650 miljoner i privata investeringar i företagen.

Utöver resultaten för indikatorerna finns de kvalitativa resultaten från projekten vilket oftast beskrivs i form av nya metoder, arbetssätt och processer som på sikt kan leda till effekter i företagen. Ett resultat som är gemensamt för ett antal av projekten inom alla kategorier är så kallade pärlbandsprojekt. Det vill säga projekt som är en del av en mer långsiktig satsning och som bygger vidare på tidigare resultat och erfarenheter i nya projekt.

Som tidigare nämnts fanns de flesta projekten i insatsområdet inom kategorin *samverkan för ett effektivare rådgivningssystem* som hade till syfte att öka tillgängligheten till stöd och rådgivning för företagen. Projekten har resulterat i att projektägare och samverkanspartner inom rådgivningssystemet utvecklat metoder och arbetssätt för att kombinera olika former av rådgivning och insatser. Därmed har flexibiliteten i rådgivningssystemet ökat. Inget företag är identiskt likt något annat och ett mer behovsanpassat erbjudande inom rådgivningssystemet var något som gynnade företagen i sin utveckling mot tillväxt och internationalisering. Genom nya behovsanpassade processer och verktyg för affärsutveckling och internationalisering har programmets insatser nått både nystartade och befintliga företag med tillväxtpotential, och ett resultat är att företagen har ökat sin förnyelseförmåga och konkurrenskraft. Ett exempel är insatser inom miljödriven tillväxt där regionala miljöföretag fått tillgång till nätverk och möjlighet att delta i olika nationella och internationella aktiviteter och samarbeten. Insatserna har bidragit konkret till både affärsnytta, ökad internationalisering och uppfyllande av EU:s miljömål.

Ytterligare ett resultat av programmets insatser var att samarbetsformer mellan aktörerna inom främjandesystemet har utvecklats för att på ett mer effektivt sätt möta företagarnas behov av utveckling och tillväxt. Genom samarbete mellan offentliga och privata aktörer har metoder och affärsmodeller utvecklats och anpassats för att möta behoven hos olika företagsformer vilket resulterat i en ökad mångfald av företag som nåtts av insatser.

Ett exempel på stärkta samarbetsformer var under pandemin där nära samarbeten mellan främjaraktörerna i regionerna resulterade i ett samlat och effektivt system för att stötta företagen. Resultatet var att företagen stärkte sin innovations- och omställningsförmåga, därmed stod de bättre rustade inför kommande kriser.

Inom kategorin *tjänstefiering och diversifiering* fanns insatser som adresserar behovet av ett mer diversifierat näringsliv. Projekten syftade till att utveckla växande branscher samt stödja snabbväxande innovativa företag i att utveckla sitt tjänstestud. Här finns resultat i form av nya metoder och processer hos aktörerna som gav företagen mer anpassade erbjudanden samt möjligheter till nätverk och plattformar där hela värdekedjor kunde mötas och samverka kring nya tankar och idéer. Här kan nämnas insatser för tillverkningsindustrin som bidrog till tillväxt inom den industriella sektorn. Till exempel har utvecklade verktyg och arbetssätt för kartläggning utifrån ett värdekedjeperspektiv, bland annat företagets processmognad, resulterat i nya koncept för operativa insatser i företagen.

Insatserna har mött företagets behov av mer effektiva processer och specialiserade erbjudanden vilket ökat företagets innovationsförmåga och bidragit till stärkt konkurrenskraft. Det har också handlat om ökad samverkan mellan branscher och

mellan regionala aktörer inom Norra Mellansverige vilket skapat nya erbjudanden för företagen och bidragit till att stärka innovationsförmågan.

I den här kategorin återfinns också projekt som knyter an till regionernas smarta specialiseringsområden. Ett exempel är en satsning inom bioekonomi där ett stort antal företag getts möjligheter att testa prototyper i 3D vilket på sikt kan leda till nya produkter och tjänster inom ett för regionerna viktigt område.

Inom besöksnäringen finns exempel där digitalisering, kompetensutveckling och hållbarhet varit ett framgångsrecept som resulterat i en ökad omsättning och sysselsättning för de deltagande företagen.

Inom kategorin *öka internationaliseringsgraden* är främjandesystemet centralt för att företagen ska lyckas med sitt arbete med internationalisering. Internationaliseringsgraden är tätt sammanlänkad med ökad samverkan i främjandesystemet för att utveckla nya och befintliga metoder och modeller för rådgivning. Det främsta resultatet har handlat om en etablerad exportsamverkan mellan aktörerna inom respektive region samt mellan aktörer inom Norra Mellansverige. Processer för företags internationalisering har tagits fram och spridits till andra aktörer vilket ökat tillgängligheten till rådgivning för regionens företag. Dessa processer och verktyg var ofta flexibla och kunde användas både digitalt och vid fysiska möten, enskilt och i grupper av företag. De kunde också anpassas utifrån företagets storlek och bransch, nuläge och specifika behov. Företagen kunde således ta del av ett behovsanpassat erbjudande i större utsträckning än tidigare. Resultatet för företagen var stärkt kompetens och ett större nätverk inom internationalisering vilket bidrog till såväl produkt- och tjänsteutveckling som etablering på en internationell marknad, ökad export och omsättning. Ett exempel som kan nämnas var ökad exportmognad hos besöksnäringens företag i Dalarna och Värmland.

Programmet har även bidragit till att företag fått tillgång till extern finansiering. Inom kategorin *Öka tillgången på externt ägarkapital* har regionalfondsmedel investerats som ägarkapital i små och medelstora företag med tillväxtpotential och som huvudsakligen befinner sig i en tidig utvecklingsfas. Investeringarna har gjorts tillsammans med privata aktörer, vilka har investerat drygt 650 miljoner kronor i företagen.

Summerande reflektioner

Insatsområdet 3 är brett formulerat vilket möjliggjort både breda och mer fokuserade projekt. Stora rådgivningsprojekt som vänt sig till många företag och branscher med mer generella insatser kan innebära vissa svårigheter att identifiera hur väl insatserna har anpassats till regionernas förutsättningar och identifierade utmaningar. Det fanns dock exempelvis satsningar som styrde mot smarta specialiseringsområden i Norra Mellansverige. Här återfinns till exempel besöksnäringen och tillverkningsindustrin där det genomförts ett flertal projekt som vände sig specifikt till de branscherna.

Programmet tog sikte på den låga internationaliseringsgraden som rådde bland företag i Norra Mellansverige, vilket också uppmärksammades i flera projekt. I de fall projekten bedömts ligga i linje med identifierade behov i regionen har det ofta varit oklart om projekten adresserar målen på ett effektivt sätt. I Norra Mellansverige är internationaliseringsgraden låg vilket inneburit en större andel företag som befunnit sig relativt långt från att ta steget till export vilket i sin tur påverkat arbetsprocesserna i projekten. Insatserna för ökad internationalisering

behövde inte nödvändigtvis resultera i att företagen bedrivit export efter deltagande, det var tillräckligt ett tillräckligt resultat att förutsättningarna har förstärkts för att export ska kunna bedrivas i framtiden. Det kan handla om ny kunskap om affärsmodeller, nya nätverk, nya kontakter eller en stärkt ställning på befintliga marknader där handel bedrivits över nationsgränser. Sammanfattningsvis skulle det kunna sägas att det i många fall saknats ett grundarbete för att ta steget till export och internationalisering vilket därmed bör vara det första steget projekten.

Sammantaget är bedömningen att de beviljade projekten i stort ligger i linje med intentionerna i programmet, med vissa luckor. Det finns endast ett projekt som bidragit till utmaningen om ökad tillgång till externt ägarkapital men var å andra sidan beloppsmässigt det största projektet. Vissa insatser för ökad tillgång till externt kapital återfinns också i andra projekt. Projekten är relativt jämnt fördelade över de övriga tre kategorierna med tyngdpunkten på satsningar på effektivare rådgivningssystem samt tjänstefiering och diversifiering. Effektivare rådgivningssystem och tjänstefiering och diversifiering har delvis täckt även utmaningen om ökad internationalisering, där det fanns något färre projekt.

Programmet har bidragit till en ökad samverkan mellan aktörer i det entreprenöriella ekosystemet och mellan systemet och företagen vilket också visat sig i det stora antal företag som fått behovsanpassat stöd genom projekten. Det var i många fall dock inte möjligt att mäta effekterna på företagets konkurrenskraft inom projekttiden. Det får i stället utvärderas på längre sikt.

3.4 Insatsområde 4: Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer

Inför programperioden 2014–2020 gjordes en programområdesanalys för Norra Mellansverige där det uppmärksammades att regionen har en växande produktion av förnybar energi och stor tillgång till skogsråvara. Regionen har också långa avstånd mellan boende, konsumtion och produktion vilket fördyrar transporterna. I analysen framkom även att små och medelstora företag i relativt låg grad ägnade sig åt forskning och utveckling vilket bidragit till en minskad omställningsförmåga och innovationskraft. För att möjliggöra en framtida hållbar tillväxt fanns ett behov av ökade satsningar inom forskning och utveckling samt en ökad specialisering inom förnybar energi, hållbara transporter, energieffektivisering och energiteknik i små och medelstora företag. Analysen identifierade en möjlighet för Norra Mellansverige till en ökad specialisering inom förnybar energi och energiteknik vilket skulle bidra till större diversifiering av näringslivsstrukturen, nya marknader och utveckling av mer kvalificerade tjänster.

Projektportföljen insatsområde 4

Tabell 6: Beviljade projekt inom insatsområde 4

Typ av projekt	Antal	Beviljat belopp i SEK
Förstudie	11	3 409 581
Projekt	18	77 016 882
Ramprojekt	6	63 687 546
Samverkansprojekt	7	46 195 606
Totalt	42	190 320 801

Inom insatsområdet genomfördes 42 projekt vilket motsvarar drygt 190 miljoner kronor i beviljat belopp. Det är en relativt hög andel förstudier, 26 procent av de beviljade projekten, vilket kan förklaras av att det var ett nytt insatsområde i Norra Mellansverige som krävt mer mobiliserings- och förankringsarbete. Insatsområdet vände sig också delvis till en ny målgrupp inom Regionalfonden, som exempelvis offentliga organisationer. Drygt 16 procent av projekten har drivits i samverkan mellan flera aktörer, så kallade samverkansprojekt.

I insatsområdet återfinns också ramprojekten för regionernas företagsstöd som är inriktade mot investeringar för energieffektivisering i små och medelstora företag där varje region genomfört två ramprojekt var.

Inom insatsområdet lyftes behoven av forskning och samverkan mellan företag och akademien. Det visar sig också genom att de vanligaste projektaktörerna var akademien och forskningsorganisationer. Den aktör som har drivit flest projekt var Högskolan Gävle, men även Högskolan i Dalarna samt RISE har genomfört ett flertal projekt.

Andra aktörer är klusterorganisationer som har genomfört projekt som tydligt knyter an till regionernas smarta specialiseringsområden. De områden som berörs främst var, övergripande beskrivet för samtliga tre regioner, Hållbara och energieffektiva samhällen, Hållbara material och produktion samt Bioekonomi.

Ungefär 16 procent av projekten var länsöverskridande projekt. Det var huvudsakligen aktörer i Gävleborg och Dalarna som samverkade i projekten. Samverkan har främst skett mellan högskolorna och inom transportområdet.

För att skapa en bild av hur projektportföljen sett ut kategoriseras projekten utifrån hur de bidragit till omställning mot en koldioxidsnål region och ekonomi, snarare än inom vilken bransch eller vilket område de verkat. Värt att notera är att vissa kategorier delvis kan överlappa varandra. Följande kategoriseringar har gjorts inom insatsområde 4:

1. satsningar inom förnybar energi och energieffektivisering
2. omställning mot en hållbar transportsektor
3. innovativa lösningar, och forskning och utveckling för små och medelstora företag kring förnybar energi och energiteknik.

Tyngdpunkten inom insatsområdet finns inom kategorin "Satsningar inom förnybar energi och energieffektivisering". Syftet har varit att stärka företagets konkurrenskraft genom omställning till förnybar energi och energieffektivisering. Inom denna kategori finns bland annat ramprojekten för företagsstöd men även projekt för ökad samverkan mellan akademien och företag genom mer operativa

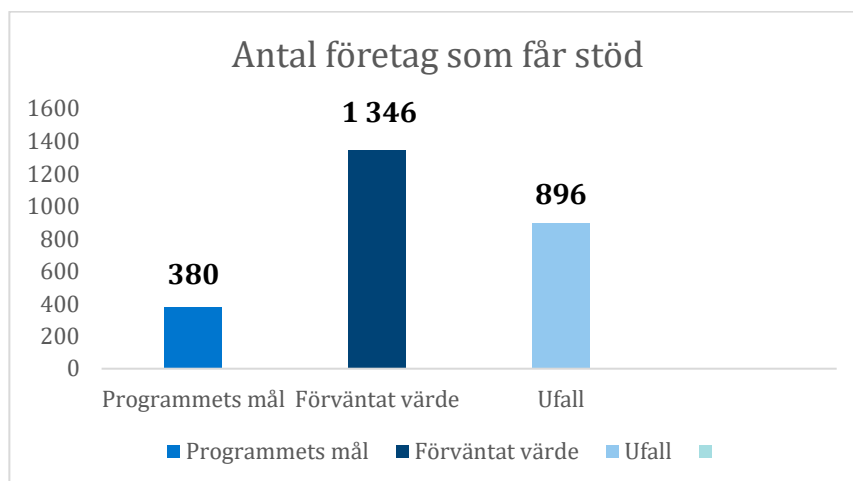
insatser för företagens utveckling. Övriga kategorier är relativt jämnt fördelade i antal, med någon övervikt för ”Innovativa lösningar och forskning och utveckling för små och medelstora företag kring förnybar energi och energiteknik” där bland annat klustersatser återfinns.

Projektens resultat inom insatsområde 4

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten på en aggregerad nivå, snarare än enskilda projektresultat.

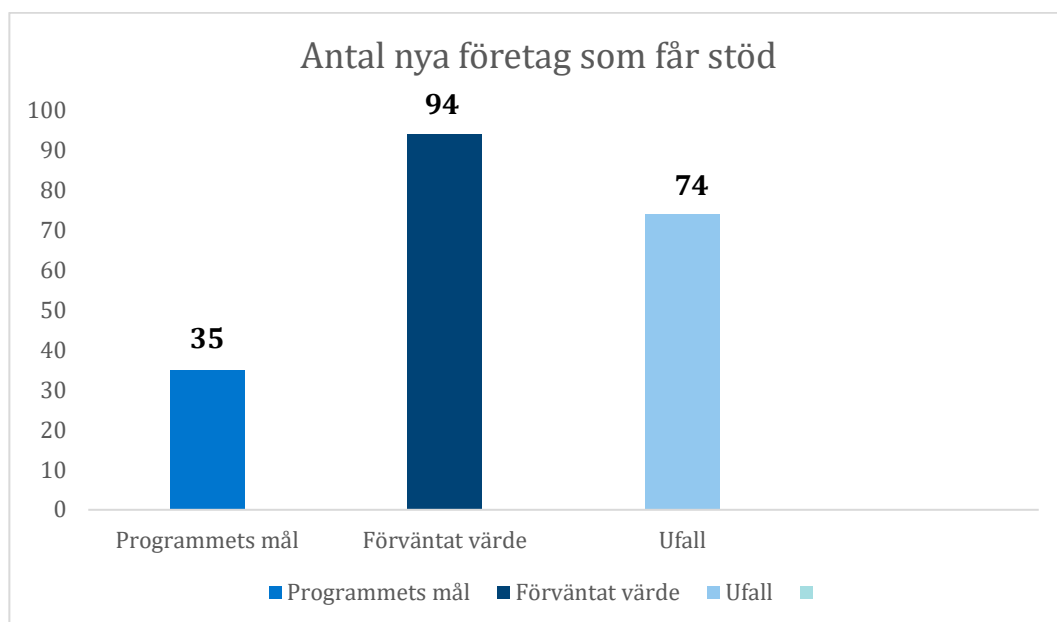
Programmets mål för indikatorerna har över lag varit lågt satta inom insatsområdet. Det kan delvis förklaras av att det har varit ett nytt område inom Regionalfonden Norra Mellansverige vilket försvårat bedömningen av programmets mål i samband med programskrivningen. Insatserna öppnade också upp för en något bredare målgrupp än små och medelstora företag. En annan förklaring var att ramprojekten, som under programskrivningen främst bedömdes komma att genomföras inom insatsområde 3, i stället genomfördes med inriktningen energieffektivisering och energieffektiva produkter i företagen.

Diagram 15: Antal företag som får stöd

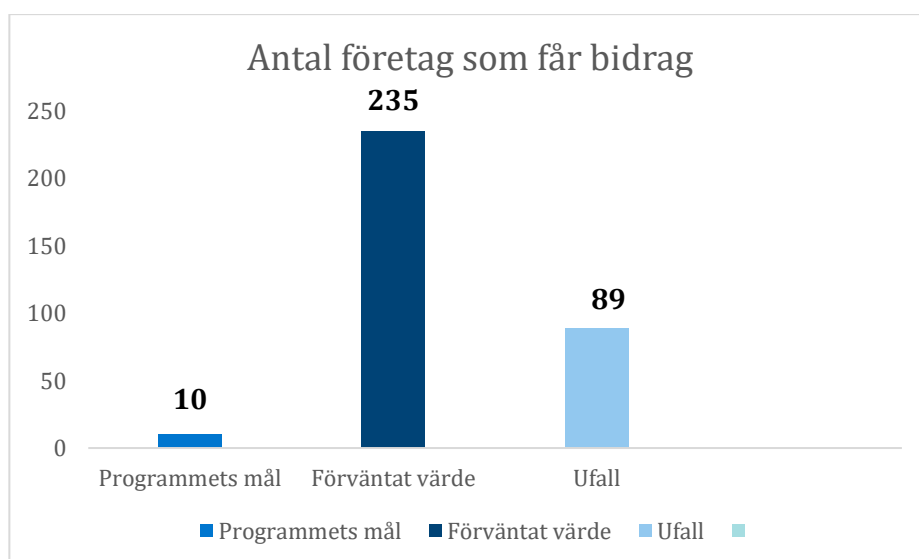
En central indikator i insatsområdet, som är genomgående för samtliga insatsområden i Norra Mellansverige, är antalet företag som får stöd. Totalt har 896 företag fått stöd inom insatsområdet, vilket är långt över programmets mål på 380 företag men något under projektens egna prognoser över förväntat utfall. I utfallet ingår då också ramprojekten för företagsstöd vilket har bidragit till att företag fått bidrag till investeringar. Utfallet för ramprojekten framgår även i indikatorn Antal företag som fått bidrag (se diagram 17) med 89 företag som fått stöd till åtgärder inom energieffektivisering.

Diagram 16: Antal nya företag som får stöd

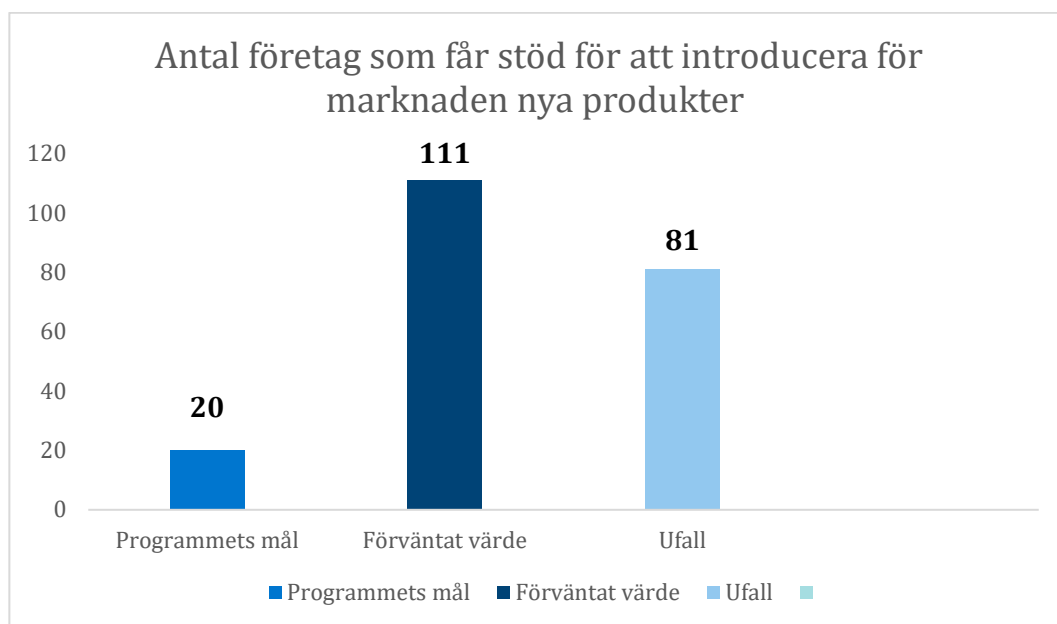
Fokus i insatsområdet har inte främst varit att bidra till nya företag men projekten har ändå bidragit till att 74 nya företag fått stöd vilket ligger över målvärdet på 35.

Diagram 17: Antal företag som får bidrag

Inom insatsområdet genomfördes sex så kallade ramprojekt för företagsstöd med resultatet att 89 företag fick direkta bidrag genom projektet vilket var över programmets mål på 10 företag men under projektets förväntade utfall. Förklaringen till utfallet jämfört programmålet är att vid programskrivningen bedömdes ramprojekten främst att genomföras inom insatsområde 3, även om det öppnades för ramprojekt i mindre omfattning inom insatsområde 4. Företagsstöden ställdes om till energieffektivisering och energieffektiva produkter och därför genomfördes projekten i stället inom insatsområde 4.

Diagram 18: Antal företag som får stöd för att introducera produkter som är nya för marknaden

Antalet företag som får stöd för att introducera produkter som är nya för den här marknaden överstiger också målvärdet på 20. Projekten har resulterat i att 81 företag fått stöd, bland annat genom nära samverkan med regionens högskolor och forskningsorganisationer eller genom bidrag för att utveckla miljöteknikprodukter.

Utöver de resultat som indikatorerna visar så framgår även mer kvalitativa resultat från projektens egna beskrivningar, fördelat på projektkategorierna.

Gemensamt för projekten inom projektkategorin *satsningar inom förnybar energi och energieffektivisering* är att de arbetat för att stärka företagets konkurrenskraft genom omställning till förnybar energi och energieffektivisering. Insatserna inom kategorin har bland annat resulterat i mer utvecklade strukturer och stödsystem för att stödja företagets omställning till en mer hållbar produktion vilket stärker konkurrenskraften.

Det kanske tydligaste exemplet på hur stödsystemet utvecklats i riktning mot en koldioxidsnål region är omställningen i de regionala företagsstöden. Som första initiativ i Sverige har de tre länen i Norra Mellansverige inriktat de regionala företagsstöden på energieffektiviseringsåtgärder i små och medelstora företag. Genom projektsatsningarna kombinerades mjuka och hårda insatser i företag i form av energikartläggningar. Utifrån resultatet i kartläggningarna har de deltagande företagen kunnat ansöka om regionalt företagsstöd i syfte att antingen energieffektivisera sin produktion eller att utveckla miljöteknikprodukter som är i kommersialiseringsstadiet. De projekt som arbetat på ovanstående sätt anses ha varit mycket framgångsrika och har visat hur mjuka och hårda insatser kan samverka. Idag har samtliga regioner i Norra Mellansverige implementerat arbetssättet i sin ordinarie verksamhet.

Andra insatser har genererat ökade möjligheter till energieffektivisering för regionens små och medelstora företag. Detta har gjorts genom bland annat modellutveckling för kunskapsväxling mellan akademien och näringslivet. Resultaten i företagen var bland annat varit ökad kunskap och kompetens om digitalisering, minskad energianvändning samt stöd i utveckling av innovativa produkter för energieffektivisering. Här finns också resultat inom förnybar energi som till exempel

ökad samverkan mellan aktörer inom solel. Detta har bidragit till ökad konkurrenskraft för företagen med mer effektiv produktion, minskade kostnader samt nya innovativa produkter. I samarbetet med akademin ingick ofta examensjobb för studenter i företagen, vilket gav företagen en ingång till framtidens arbetskraft och samtidigt en ingång till akademin. Denna typ av resultat har identifierats i samtliga län i Norra Mellansverige där alla tre lärosäten i regionen varit samarbetspartners i flertalet projekt kopplade till energieffektivisering och utvecklande av nya innovativa produkter för en mer koldioxidsnål framtid. Sammantaget kan sägas att det även finns mjuka resultat eftersom företagen har behövt anpassa sig för att öka sin konkurrenskraft dels i form av kostnadseffektiviseringar med lägre energiförbrukning, dels i form av attraktivitet för kunder, och kompetens. Här finns också exempel på insatser som bidragit till att utveckla databaser med företags energianvändning. Syftet är att andra företag i samma bransch ska kunna jämföra sig och dela med sig av lösningar för energieffektivisering.

Inom kategorin *omställning mot en hållbar transportsektor* genomfördes olika insatser med koppling till behovet av åtgärder för mer effektiva och koldioxidsnåla lösningar inom transportsystemet. Ett resultat var så kallade nudginginsatser där det exempelvis i Värmland tagits fram en cykelapp som skulle motivera företag och invånare att ta cykeln istället för bilen, samt metodböcker för hur mobilitetsplaner och parkeringsplatser kan utarbetas. I Gävleborg är ett annat resultat ny kunskap om värdekedjorna för förnybara drivmedel och el för vägtransporter som högskolan utvecklat i samverkan. Utvecklade verktyg och beslutsunderlag används av både det offentliga och företag.

Något som uppmärksammades av bland annat media, var världens första elväg i befintligt vägnät som testades vid E16 i Sandviken. Detta resulterade i ökad kunskap, större erfarenhet och bättre förutsättningar för ett beslutsunderlag som skulle kunna utgöra en plattform för elektrifiering av de större transportstråken i Sverige. Parallellt utvecklades en värdekedjormodell för "technical visits" som möjliggjorde ett mottagande av cirka 2 200 besökare från 30 länder. Arbets sättet uppmärksammades i Bryssel som ett gott exempel på "samverkansledning" och en fungerande "entreprenöriell upptäckarprocess" för smart specialisering. Samarbeten med bland annat akademin bidrog också till att företag fick stöd för att utveckla nya produkter och etablera kontakt med nya marknader.

Inom kategorin *innovativa lösningar och forskning och utveckling för små och medelstora företag kring förnybar energi och energiteknik* genomfördes insatser för att förmedla kunskap och kompetens till små och medelstora företag i syfte att generera nya produkter och tjänster som samtidigt bidrar till minskade koldioxidutsläpp. Projekten utvecklade mötesplatser, plattformar och samverkan för kunskapsutbyte och kunskapspridning mellan akademin, kluster och företagen inom specifika branscher. Här kan nämnas samverkan mellan akademin och företag inom solel där nya modeller och verktyg skapade grunden för nya tekniker, produkter och tjänster. Ett annat exempel är satsningar för byggbranschen vilket resulterat i utveckling av nya tjänster och produkter som till exempel ett klimatberäkningsverktyg för fastighetsägare. Insatserna har bidragit till energieffektivisering i fastigheter samt ökad kunskap om cirkulärt byggande och minskad miljöbelastning. Ett annat område är biogas: genom akademin har målgruppen fått ny kunskap inom biogasutvecklingen och ökat sin samverkan med andra aktörer inom området. Det har resulterat i mer konkurrenskraftiga företag

och bidragit till att nya biogasanläggningar byggts genom investeringsstöd från Klimatklivet.

Summerande reflektioner

Sammantaget är bedömningen att de beviljade projekten ligger väl i linje med intentionerna i programmet för att möta de identifierade utmaningarna. Samtliga projekt har på olika sätt verkat för en omställning till en koldioxidsnål ekonomi och en mer hållbar region.

Projekten har främjat ökad användning av koldioxidsnål teknik, energi- och resurseffektivitet och användningen av förnybar energi i små och medelstora företag. Ett exempel är de projektsatsningar som avser omställning av de regionala företagsstöden mot energieffektivisering och förnybar energi. Projektsatsningarna har föregåtts av aktiviteter i form av energikartläggningar vilket är ett gott exempel på en kombination av mjuka och hårda insatser för företagen, och som implementerats i regionernas ordinarie arbete.

De beviljade projektsatsningarna har generellt sett varit genomarbetade och inriktade mot programmets mål om en koldioxidsnål ekonomi. En förklaring kan vara det mobiliseringsarbete som genomfördes i början av programperioden. Ett relativt stort antal förstudier inom insatsområdet kan också ha bidragit till bättre förankrade genomförandeprojekt.

Akademien och forskningsorganisationer inom Norra Mellansverige har varit aktiva inom insatsområdet vilket adresserat behovet av ökade satsningar inom forskning och utveckling inom förnybar energi, transporter och energieffektivisering. En stor andel av projekten har genomförts i samverkan mellan forskning, kluster och näringsliv vilket har resulterat i utveckling av testbäddar, och har bidragit till att företagen utvecklat ny miljöteknik. De flesta projektsatsningarna knyter även an till regionernas arbete med smart specialisering.

Kategorin Hållbara transporter har den lägsta andelen genomförda projekt. Anledningen kan vara att det enbart var möjligt med förberedande insatser i programmet i form av strategier och planer, attitydförändringar samt samverkanslösningar. Huruvida genomförda projekt inom hållbara transporter bidragit till insatser av mer infrastrukturell karaktär är inte möjligt att följa upp inom projekttiden utan får följas upp på längre sikt.

Det kan konstateras att över lag har projekten bidragit till att skapa förutsättningar för omställning till en mer hållbar utveckling genom ökad samverkan samt kunskapshöjande och beteendeförändrande insatser hos företag och offentlig verksamhet, men att det krävs ytterligare satsningar för att göra den förflyttning som är önskvärd.

Förteckning tabeller och diagram

Diagram 1: Budget Regionalfonden Norra Mellansverige.....	6
Diagram 2: Antal ansökningar och beviljade projekt.....	7
Diagram 3: Typ av medfinansiering	8
Diagram 4: Indikatorer	9
Diagram 5: Antal företag som får stöd	16
Diagram 6: Antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner.....	17
Diagram 7: Antal nya företag som får stöd	18
Diagram 8: Antal företag som får stöd	23
Diagram 9: Antal nya företag som får stöd.....	23
Diagram 10: Tillfört antal företag som har fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.....	24
Diagram 11: Antal företag som får stöd.....	27
Diagram 12: Antal nya företag som får stöd	27
Diagram 13: Antal företag som får bidrag	28
Diagram 14: Antal företag som får annat ekonomiskt stöd än bidrag	28
Diagram 15: Antal företag som får stöd.....	33
Diagram 16: Antal nya företag som får stöd	34
Diagram 17: Antal företag som får bidrag	34
Diagram 18: Antal företag som får stöd för att introducera för marknaden nya produkter	35
Figur 1: Process för analys	14
Tabell 1: Projekttyper	9
Tabell 2: Beviljade projekt inom insatsområde 1	15
Tabell 3: Beviljade projekt inom insatsområde 2	20
Tabell 4: Tillgång till fast bredband via fiber, eller i absolut närhet till fiberansluten byggnad.....	22
Tabell 5: Beviljade projekt inom insatsområde 3	25
Tabell 6: Beviljade projekt inom insatsområde 4.....	32

Du kan ladda ned Tillväxtverkets publikationer på tillvaxtverket.se.

© Tillväxtverket

Stockholm, Maj 2024

Digital: ISBN 978-91-89730-73-1

Rapport 0484

Har du frågor om den här publikationen, kontakta:

Lena Johansson-Skeri

Telefon, växel 08-681 91 00